

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

EL PROCÉS DE PERE IV D' ARAGÓ CONTRA JAUME II DE MALLORCA

El document que començam a publicar conté les declaracions que algunes personalitats de la cort de Jaume II de Mallorca varen fer en els anys 1343 i 1344 davant el Tribunal del rei d' Aragó, referent a les acusacions que aquest havia llençat contra el seu cunyat. Acabada la publicació del document, que hem copiat del còdice JJ. 270 de l'Arxiu Nacional de Paris estudiarem en un article el valor d'aquestes declaracions i, basant-nos en alguns altres documents fins ara desconeguts, plantejarem de nou la qüestió de la culpabilitat de Jaume II de Mallorca. (*)

C. A. W.

Hoc quod subsequitur est inquisicio facta de mandato dicti domini regis Aragonie contra dictum inclitum Jacobum super quadam ponte fusteo quod idem inclitus Jacobus fieri fecerat de litore maris Barchinone usque ad monasterium fratrum Minorum civitatis eiusdem et de tractatibus quos texuerat contra personam domini regis.

Die jovis pridie idus Februarii anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo tercio. Cum pervenisset ad aures excellentissimi principis et domini Petri, Dei gracia regis Aragonie, Valencie, Maiorice, Sardinie et Corsice

comitisque Barchinone, quod inclitus Jacobus de Maiorice eius subditus, homo legius et vassallus generi et sanguini proprio non parcendo divinamque vindictam non verendo nec aculeos indignacionis regie metuendo inmemor salutis eterne et beneficii dignitatis regie a prosapia domus Aragonie inclite suis predecessoribus et in eorum personas eciam sibi dati. Cupiens preeminenciam dicte domus elata mente excedere ac in aliquo prefate domui non subesse erubescensque dici aut nominari vassallum vel subditum domus ipsius a cuius fonte sicut rivulus emanarat eiusque beneficio et dignitati regia fecerat, ut pretangitur decoratus contra personas dicti domini regis, ipsius Jacobi domini et iudicis ordinari et inclitorum infantum Jacobi fratris et Petri patruí eiusdem domini regis scelestem cum quibusdam suis complicitibus inie-

(*) En la seva obra «*Les relations politiques de la France avec le Royaume de Majorque*» Lecoy de la Marche ha donat un curt resum d'aquest curiosíssim document.

rat factionem tractando capcionem et necem personarum eorum. Et quod quedam alia gravissima et nefandissima crimina in subscriptis capitulis declarata comiserat, quorum nominatio audiencium animos expavescit. Idcirco idem dominus rex de premissis scire cupiens veritatem de ipsis mandavit per Arnaldum de Moraria consiliarium suum et vicecancellarium, Raimundum de Villafrancha, alguatirium et Jacobum Mathei et Jacobum de Faro iurisperitos vel eorum aliquem simul cum Raimundo Sicardi scriptore sigilli secreti prefati domini regis quem ordinavit in note presentis processus inquisitionem fieri diligentem, ut ipsorum criminum veritate comperta, qui cupabiles fuerint reperti penam sentiant quam merentur.

Inquiratur primo, quod, cum Jacobus de Maiorice mense Julii proxime transacto fuit annus elapsus accessisset guidatus per dictum dominum regem Aragonie ad civitatem Barchinone pro habendo secum aliquos tractatus super contentis in quadam citacionis litera per ipsum dominum regem dicto Jacobo de Maiorice directa, ipse Jacobus fieri fecerat quendam pontem [f.º 449 v] fusteam ex utroque latre clausum in littore maris coram monasterio fratrum Minorum Barchinone, qui protendebatur ab ipso littore usque ad terramen cuiusdam camere site in ipso monasterio versus mare.

Item quod ante dictum adventum Barchinone et etiam post idem Jacobus cum quibusdam suis complicibus tractavit pluries et frequenter, quod sub pretextu visitacionis, convivii vel alio quesito colore induceret dictum dominum regem et dictos infantes, ut ad dictum monasterium, in quo tunc idem Jacobus hospitabatur, venirent et cum ibidem essent, quod eos simul cum domina tunc regina Maiorice consorte dicti Jacobi caperent et captos per dictum pontem inmitterent in galeas, cum quibus idem Jacobus una cum familia sua ad dictam venerat civitatem eosque ducerent captos ad castrum de Olorone regni Maiorice, vel, si in ipsa capcione resistenciam invenirent, eosdem occiderent et dando terga fuge se per eundem pontem recolligerent in galeas.

Item quod cum dictus Jacobus de Maiorice fuisset per dictum dominum regem requisitus, quod sibi homagium et sacramentum fidelitatis prestaret pro regno Maiorice et comitatibus Rossillione et Ceritanie et terris, quas idem Jacobus a domino rege tenebat in feudum, idem Jacobus volens se et terras suas a jure feudi et

superioritatis, quod idem dominus rex in eo et terris suis habebat, eximere, quantum in ipso erat, fecit cum rege Francorum illustri tractatus varios et diversos videlicet, quod ipse rex Francie regnum Maiorice et alias terras suas sibi deffenderet contra dictum dominum regem et quod ex hoc ipse Jacobus de Maiorice teneret et constitueret se tenere in feudum pro dicto Francie rege predictos comitatus et alias terras, quas idem Jacobus citra mare habebat. Quos tractatus ad effectum nisus fuit perducere et perduxisset, nisi quia dictus Francie rex sibi super hiis noluit assentire.

Item quod tunc temporis idem Jacobus de Maiorice videns, quod Francie rex suis nefandis tractatibus noluerat assentire, misit ad regem Castelle nuncios suos pro iniendis secum alleganciam et confederacionem contra dictum dominum regem Aragonie. Quiquidem nuncii procuratorium et potestatem habebant firmandi et faciendi iuramenta, homagia [f.º 450 r.] et quasius alias cautelas nomine dicti Jacobi pro complendis confederacione et alligancia supradictis, dando eis specialiter in mandatis, ut promitterent, quod idem Jacobus deffenderet inclitum infantem Ferdinandum fratrem dicti domini regis Aragonie et terras suas contra ipsum dominum regem.

Item quod idem Jacobus de Maiorice nedum in contemptum et dampnum regie magestatis immo etiam in opprobrium magestatis divine et scandalum tocius christianitatis misit tunc temporis nuncios suos ad regem Garporum inimicum fidei christiane pro habendo ad invidem confederacionem et alliganciam contra dictum dominum regem Aragonie et gentes suas, que nisus fuit ad finem perducere, set non potuit eo, quia dictus Garporum rex assensum prebere huiusmodi tractatui denegavit.

Item quod postquam dictus Jacobus de Maiorice inde legitime et ex causis legitimis citatus et requisitus per dictum regem Aragonie, ut firmaret in posse suo de directo, ipsum firmamentum de directo facere contradixerat et etiam dictum regnum Maiorice et alias terras se tenere in feudum denegaverat ipse Jacobus, perpendens, quod ex hoc dictus dominus rex contra eum et terras suas procederet viriliter et potenter, nuncios suos misit ad dictos reges Francie et Castelle et Garporum et comune Pisarum et etiam ad duces, principes et comunitates aliarum terrarum pro iniendo cum ipsis

confederaciones et alligancias contra dictum regem Aragonie et gentes suas.

Item quod idem Jacobus de Maiorice tempore quo dominus rex Alfonsus clare memorie vivebat cogitavit et nisus fuit tractare, quod induceret ipsum ad veniendum Perpinianum pro visitando reginam Maiorice filiam suam, con sortem dicti Jacobi et quod cum ibi esset ipsum caperet captumque tamdiu detineret donec sibi diffinivisset ius feudi et superioritatis, quod habet in regno Maiorice, comitatibus et allis terris Jacobi Maiorice antefati.

Item quod dictus inclitus Jacobus de Maiorice fecit fieri pociones diversas, cum quibus posset facere interfici dominum regem Aragonie inclitum infantem Petrum et fratrem Guilelmum de Guimerano et alias diversas gentes domini regis.

[f.º 450 v.] Nobilis *Petrus de Fenulleto vicecomes Insule* testis juratus et interrogatus super predictis capitulis et infrascriptis dixit verum esse, quod in mense Julii proxime transacto fuit annus elapsus cum inclitus Jacobus tunc Maiorice rex venisset guidatus per dominum regem Aragonie ad civitatem Barchinonam pro habendo secum aliquos tractatus super contentis in quadam citacionis litera per ipsum dominum regem Aragonie dicto tunc regi directa, idem Jacobus, qui tunc hospitabatur in monasterio fratrum Minorum Barchinone, tenuit aliqua secreta consilia cum nobili Johanne de Sono vicecomite de Evolo et cum Petro Raimundi de Codaletto, ipso teste ad dicta consilia non vocatus, de quo ipse testis plurimum mirabatur cum antea in quibuscumque consiliis ipsius Jacobi de Maiorice vocaretur et esset solitus interesse. Et post hec quadam die sepedictus Jacobus vocavit hunc testem in quadam camera dicti monasterii, ubi idem Jacobus de Maiorice solus erat, et tunc idem Jacobus dixit ipsi testi sequencia verba: «Vos vezcomte sots hom del rey Darago». Qui testis confestim respondit: «Senyor creu que hoc que homenatge li he fet per procurador, que en Ferrer de Canet li feu homenatge per ma muller e per mi per Luça qui es son feu. E nom se quem volreu dir mas dupte, que yo pogues tractar res, que contra sa persona fos, mas beus valre e metre la persona e quant he en valença vestra». Et tunc idem Jacobus ex hiis provocatus ad iram irato modo ponendo manum ad brotxiam, quam tenebat dixit: «Si vos me contrastats en ço, que jo us dire jom coltellegare tot ab vos ans es mester,

que mi donets obra cor fer sa si vos ho volets». Et dictus testis videns furorem dicti Jacobi dixit ei: «Ara senyor digats, queus vullats, que jo fare ço que vos volrets». Et tunc idem Jacobus incepit sedere super quodam cofro ipso teste ad pedes ipsius sedente et dixit hec in effectum: «Vezcomte vos vehets com io els meus som deseretats per la casa Darago e vehets lo rey Darago ara, quem ha fet ne com ha scrit contra mi al rey de França, ne aquin punt ma aportat, que si dela sua sanch havia beguda nomen tendria perveniat. E jo axi con aquell, qui nom tinch per tengut a ell de res guardan, com ma trencada la convinença em pensant fort bell tractament e aquest me pense a Paris e nulla persona encara aço no sab sinol vezcomte Devol el maiordom loquendo de dicto Petro Raimundi de Codaletto, qui erat maiordomus eius. E per ço con [f.º 451 r] non havia parlat a vos estavamen per lo dupte del feu del rey Darago; el tractament es aquest. Vos vehets eaquin pont he fet fer dela mia cambra tro a la mar». Et ipse testis respondens dixit: Hoc Senyor e jomen so marvellat.» Et tunc ipse Jacobus respondit dicens: «Jo le fet fer per tal que jo endreç quel rey Darago vinga açi e son frare linfant en Jacme e linfant en Pere e com sien en la mia cambra jo dire, que vul parlar ab ells secretament, que no haia sino ells e jo e la regina tancare la cambra adins e vos els altres que jo ordonare estarets tots guarnits en aquesta rere cambra e quan jous cridare daretts tots salt de fora e sera ordonat entre nos altres qual pendra lo rey e quals pendran los infants e menar los nosem per lo pont enla e la galea tendra la popa el cap del pont e recullir losem per força e menar los nosem a Mallorca al casteit Doloro e tendrem los aquí preses tant entro que nos siam afranquits de ço del nostre.» Et super hiis respondit idem testis et dixit: «Senyor clam vos merce, que nous sia greu ço, que jous rahonare». Et tunc idem Jacobus dixit huic testi: «Diats». Et respondit ipse testis dicens: «Senyor no conexets vos be, que aquesta via que vos tractats es deffeiment e mort vostra e de tots quants som guardan lo poder e lens gents del rey Darago que no sera hom el mon de vostre linatge ne del nostre que romanga en terra ne res que haïam». Et idem Jacobus tunc respondit dicens: «No lo vezcomte nom digats axo que pus, que jo tenga lo rey Darago jo haure franch ço del meu e puy haure tant ans, que el mescap de ço del seu e

dela sua terra que ell ne ses gens nos gosaran nes poran moure contra mi mas bém sera greu si linfant en Pere hic roman que hom es de grans tractaments. Mas lo maior dupte que jo he de res es de la reyna que no crit que mes los ama, que no fa mi. E aytambe, que negun de vos altres jau veig nola pendriets neli fariets mal mas, quam a aquell punt venga si ella crida jous jur per deu, que la ociure, que mes val que ella muyra que si nos altres erem en tan gran perill». Quibus peractis et dictis idem Jacobus de Maiorice vocavit dictos vicecomitem [f.º 451 v.] de Evolo et Petrum Raimundi de Codaletto et dixit eis: «Ab lo vezcomte Dilla he parlat deço que vos altres sabets.» Et ipsi responderunt: «Plau nos fort». Et post hec idem Jacobus tractavit, quod scirent predicta et essent in dicto tractatu et eius perfectione duodecim persone numero videlicet ipse testis, vicecomes de Evolo predictus Bernhardus de Sono, Petrus Raimundi de Codaletto prefatus, Johannes de Sancto Johanne de Maiorice, Arnaldus de Lordato, miles, vicecancellarius dicti Jacobi de Maiorice, Guilelmus den Veig domicellus, uxerius eiusdem, Geraldus de Adarrone de Maiorice, qui erat capitaneus dictarum trium galearum et unius lembi armati, cum quibus idem Jacobus de Maiorice venerat cum sua familia apud dictam civitatem Barchinonam, Franciscus de Lupiano, uxerius et eciam sibi videtur Bernardus Rubei, serviens armorum et Petrus de Cardona de Maiorice, de camera sua cum de proxime dictis duobus non bene recordetur hic testis. De duodecim autem non recordatur ad plenum, set, ut sibi videtur, erat Nicholaus Petri de Perpiniano, armerius dicti Jacobi de Maiorice. Et cum maiori parte dictarum duodecim personarum tractabat sepissime de predictis et de modo, quo predicta ad effectum perducerentur. Et inter cetera idem Jacobus de Maiorice tractavit et ordinavit, quod tres ex dictis duodecim videlicet predicti vicecomes de Evolo, Bernardus de Sono, frater eius et Petrus Raimundo de Codaletto caperent dominum regem et ducerent ad dictas galeas ponendo inter alia manus ad gutur ita, quod non posset clamare et si clamaret et se duci non permitteret, quod occiderent eum. Et quod predicti Arnaldus de Lordato, Johannes de Santo Johanne caperent dictum infantem Jacobum et captum inmitterent in dictas galeas. Et quod eciam dicti Petrus de Cardona, Guilelmus den veig caperent et captum inmitterent in dic-

tas galeas dictum infantem Petrum. Et quod eciam dictus Jacobus de Maiorice caperet et captum imiteret dictam regiam consortem suam in dictas galeas et quod ipse testis simul cum alijs residuis ex dictis duodecim personis remanerent retro pro refrontando et resistendo quibuscumque personis, que vellent juvare dominum regem Aragonie et [f.º 452 r.] infantes predictos. Et post hos tractatus ipse testis pendens, quod ex predictis, posset tam domino regi Aragonie quam dicto inclito Jacobo de Maiorice dampnum inevitabile evenire, notificavit predicta dicto domino regi Aragonie mediante quodam religioso per modum quem idem dominus Aragonie rex scit. Et post aliquos dies cum dicta regina consors dicti Jacobi de Maiorice infirmaretur idem Jacobus dixit ipsi testi et alijs predictis consociis dicte factionis cum magna leticia: «Ara aura capço que tractam que almenys lo rey no pora dir que no venga veer sa sor». Et post hec die quadam infans Jacobus predictus venit ad dictum monasterium fratrorum Minorum pro visitando dictam reginam sororem suam et eodem infante ibi existente dictus Jacobus de Maiorice dixit huic testi: «Fariam» Et ipse testis dixit ipsi Jacobi: «È que?» Qui quidem Jacobus de Maiorice dixit ipsi testi: «Que prengam linfant» Et tunc ipse testis dixit dicto Jacobo: «No sia per tot lo mon que tots seriem morts e no hauriem res fet, que vos altres reys no amats negu mas pus tant es que axo volets fer al rey lo rey haiam». Et hoc dicebat ipse testis ne dictus infans caperetur et illum punctum evadere posset cum jam provisum esset dicto domino regi per ea, que dictus testis sibi significaverat per dictum religiosum. Et dictus infans interim durantibus hijs duxit secum dictam reginam sororem suam ad palacium regium Barchinone ignorante hoc dicto Jacobo de Maiorice cum vactaret secreta tractatui capcionis dicti infantis Jacobi. Et paulo post cum audiret strepitum animalium ambulancium dixit idem Jacobus de Maiorice huic testi cum alijs sibi assistentibus. «Que es aço vassen linfant» et alii responderunt hoc: «Emenasen la reina». Et tunc idem Jacobus habuit inde displicenciam vehementem. Et eadem die dictus Jacobus de Maiorice mandavit dicto testi et dicto vicecomiti de Evolo, quod accederent ad dictam reginam et mandarent ei ex parte sua, quod veniret ad dictum Jacobum de Maiorice. Quiquidem vicecomites accedentes ad dictum palacium regium ubi dicta regina

erat dixerunt eidem: «Lo senyor rey [f.º 452 v.] vol queusen tornets als frares menors que mils estarets que aci» Et confestim dicta regina respondens dixit eis: «Jo no son sana e ha mellor loch aci que legos». Et cum dicti vicecomites fortificando verba instarent omnino super reditu dicte regine. Eadem regina quasi mota dixit: «Noy iria que monsenyor non tendra en son porder axi com ja ha fet. E vec vos en que monsenyor lo rey Darago nol tendrets axi cou pensats» Et post hec ipsi vicecomites inde recedentes redierunt ad dictum monasterium et dictus vicecomes de Evolo predicta que dicta regina dixerat retulit dicto Jacobo de Maiorice. Qui respondens dixit huic testi: «Es ver?» Qui testis dixit: «Hoc senyor» Et tunc idem Jacobus dixit huic testi et vicecomiti de Evolo: «Noy vuy mes pus la reyna ho sab no hinc estam sens perill anem nosen» Et eadem die prefatus Jacobus de Maiorice recessit cum dictis galeis suis a civitate Barchinone.

Dixit etiam interrogatus, quod dictus Jacobus de Maiorice ipso teste tunc existente de consilio suo tractavit cum rege Francie illustri, quod ipse Jacobus teneret pro ipso rege in feudum comitatus Rossillione et Ceritanie et alias terras, quas idem Jacobus habebat citra mare et quod deffenderet regnum Maiorice et insulas adiacentes contra dictum dominum regem Aragonie et quod etiam pro ipso regno et pro predictis comitatibus et terris non prestaret homagium dicto domino regi Aragonie et quod ad huiusmodi prestacione homagii et iure superioritatis, quod dominus rex Aragonie habebat in eo, deffenderet eum contra ipsum dominum regem Aragonie et gentes suas. Et dictus Jacobus de Maiorice de hiis fuit pluries locutus cum dicto rege Francie et cum domino de Noyes et aliis de consilio dicti regis. Interrogatus quomodo scit predicta omnia, et dixit, quod ipse testis, qui tunc erat de consilio dicti Jacobi de Maiorice pluries ivit secum ad dictum regem Francie et antequam ipsi Jacobus loqueretur de predictis cum dicto rege Francie et aliis de consilio suo, habuit idem Jacobus cum ipso teste colloquium de premissis. Et postquam [f.º 453 r.] etiam fuit loquutus cum dicto rege Francie et aliis de consilio suo, retulit idem Jacobus ipsi testi et aliis de consilio suo, quod de premissis tractaverat cum dicto rege Francie et quibusdam de suo consilio, dicens, quod idem rex Francorum dixerat quod volebat sibi de predictis annuere imno dedit sibi repulsam.

Dixit etiam interrogatus, quod tempore, quo regnabat serenissimus dominus Alfonsus bone memorie pater dicti domini regis nunc regnantis idem Jacobus de Maiorice dixit aliquibus vicibus huic testi, quod ipse Jacobus tractaret, quod dictus dominus rex Alfonsus venire Perpiniatum pro visitando reginam Maiorice, filiam suam et cum esset ibidem, quod caperet eum et captum detineret donec idem dominus rex Alfonsus sibi diffinivisset jus infeudacionis et superioritatis, quod habebat in terris dicti Jacobi. Set an de hoc aliquos tractatus fecisset ignorat hic testis existimans, quod non credat, quod si fecisset ipse testis scivisset.

Dixit etiam interrogatus, quod dictus Jacobus de Maiorice post requisicionem sibi factam per dictum dominum regem nunc regnantem ante tamen quam prestaret ipsum homagium dicto domino regi tractavit cum hiis, que erant de suo consilio de quorum numero erat ipse testis, quod ipse Jacobus de Maiorice faceret confederacionem et avinenciam cum rege Castelle contra dominum regem Aragonie et gentes suas et quod ipse Jacobus de Maiorice promitteret et convenienciam faceret cum infante Ferdinando, fratre dicti domini regis, quod valeret sibi et ipsum iuaret contra dictum dominum regem Aragonie. Et super huiusmodi tractatu misit idem Jacobus de Maiorice Arnaldum Montanerii, legum doctorem ad regem Castelle. Qui Arnaldus, cum rediisset de Castella dixit ipsi testi, quod perfecerat totum id pro quo fuerat illuc missus. Et post ipse testis fuit locutus de hiis cum dicto Jacobo de Maiorice, qui sibi tunc dixit, quod rex Castelle volebat, quod idem Jacobus faceret sibi aliquas promissiones et obligaciones, que dicto Jacobo de Maiorice non placebant. Et sic [f.º 453 v.º] hac de causa idem Jacobus tunc non misit. Dixit tamen idem testis, quod dictas promissiones seu obligaciones dictus Jacobus de Maiorice sibi non expressit.

Dixit insuper interrogatus, quod postquam idem Jacobus de Maiorice fuit citatus per dictum dominum regem Aragonie super fabricacione monete et postquam etiam dictus Jacobus denegavit regnum Maiorice et alias terras suas tenere in feudum pro dicto domino rege ipse Jacobus misit pro dicta confederacione seu avinencia habenda cum rege Castelle contra dictum dominum regem Aragonie Petrum Compans iurisperitum Perpiniati. Et post aliquod tempus lapsum postquam idem Petrus rediit de Castella venerunt ad Perpiniatum ad dictum

Jacobum de Maiorice episcopus Cartaginensis et thesaurarius sedis Cartaginensis racione, ut credit, dicte confederacionis seu avinencie per dictum Jacobum de Maiorice a dicto rege Castelle postulate. Set ipse testis non fuit presens in tractatu quem iidem episcopus et thesaurarius habebant cum dicto Jacobo de Maiorice. Cum ipse Jacobus iam tunc concepisset suspicionem contra eundem testem. Interrogatus quare credit proxime dicta et dixit quod ex eo, quia dictus Petrus Companys dixerat ipsi testi quod predicta de causa debebant venire nuncii dicti regis Castelle ad dictum Jacobum de Maiorice et quia per omnes de consilio et alios de hac materia loquentes tunc communiter dicebatur quod hac de causa venerant predicti episcopus et thesaurarius.

Dixit preterea interrogatus, quod postquam idem Jacobus de Maiorice fuit requisitus per dominum regem, ut sibi prestaret sacramentum et homagium racione terrarum suarum, quas in feudum tenebat pro domino rege ante tamen quam ipsum homagium prestaret, idem Jacobus tractavit cum illis de consilio suo de quorum numero erat ipse testis, quod faceret emprementum et confederacionem cum rege Garporum contra dictum dominum regem Aragonie et gentes suas videlicet, quod ad invicem unus alteri valeret contra dictum dominum Aragonie et gentes suas. Et quod ipse Jacobus de Maiorice receptaret in regno de Maiorice gentes et valitores ipsius regis Garporum pro dampnificando dominum regem [f.º 454 r] Aragonie et gentes et terras suas dando sibi in ipso regno return et salvanentum de malefeytes de preses e de catius. Et huiusmodi tractatu habito pro perfeccione eiusdem misit idem Jacobus vicecomitem Narbone et Dalmacium de Castronovo nuncios suos et de premissis procuratorium et plenam protestatem habentes tractandi, firmandi, iurandi in animam suam, homagia prestanti et faciendi et quasvis alias securitates obligaciones alligancias et cautelas faciendi nomine et pro parte dicti Jacobi de Maiorice. Quiquidem vicecomes Narbone et Dalmacius de Castronovo post reditum de dicta legacione retulerunt dicto Jacobo de Maiorice presente ipso teste et aliis de consilio suo, quod predicta placuerant dicto regi Garporum et aliis de consilio suo, set petebat aliquas securitates sibi fieri per dictum Jacobum de Maiorice, de quibus ipse testis non recordatur, et que ipsi Jacobo non placebant. Ex quibus et ex eo quia postea con-

venit cum dicto domino rege Aragonie prestando sibi dictum homagium predicta non fuerunt ducta ad alium effectum.

Dixit etiam interrogatus, quod postquam dictus Jacobus de Maiorice, ut premititur, denegaverat se tenere in feudum dictas terras pro domino rege Aragonie ipse Jacobus misit racione dicte confederaciones et avinencie ad dictum regem Garporum Petrum Borsa civem Maiorice cum procuratorio et plena potestate faciendi et firmandi predicta de quibus procuratorium fecerat et potestatem dederat predictis vicecomiti Narbone et Dalmacio de Castronovo. Qui Petrus Borsa cum rediisset de dicta legacione et esset Perpiniani dixit ipse testi, quod dictus Garporum rex premissis annuere denegabat.

Dixit etiam interrogatus, quod dicto tempore idem Jacobus de Maiorice tractavit habere confederacionem et alliganciam cum comuni Pisarum contra dictum dominum regem Aragonie ita, quod ipsum comune valeret et iuaret ipsum Jacobum de Maiorice contra dictum regem Aragonie, et quod similiter ipse Jacobus de Maiorice valeret et iuaret dictum comune contra dictum regem Aragonie in recuperando regnum Sardinie. Et pro perfeccione huiusmodi tractatus misit idem Jacobus de Maiorice ad dictum comune Raimundum Rubei militem cum procuratorio [f.º 454 v.] et plena potestate faciendi sacramentum et homagia et quasvis alias securitates obligaciones et cautelas faciendi nomine et pro parte ipsius Jacobi de Maiorice cum dicto comuni super confederacione et alligancia supradictis. Quiquidem Raymundus Rubei rediens de dicta legacione retulit dicto Jacobo de Maiorice presente ipso teste et aliis de consilio suo, quod comune Pisarum responderat, quod cum esset debitis et aliis pluribus oneribus tam guerrarum quam aliis oppressum et fatigatum non poterat guerram facere domino regi Aragonie et ob hoc noluit consentire tractatu dicte confederacionis.

Dixit etiam interrogatus, quod predicti Petrus Company, Petrus Borsa et Raimundus Rubei nuncii premissi quasi eodem tempore denegacionem feudi fuerunt missi pro dictis legacionibus ad personas et loca superius declarata.

Dicta posicio fuit lecta dicto testi et perseveravit in ea.

Die sabbati intitulata XVI Kal. Marcii dicti anni MCCC quadragesimi tercii in castro novo civitatis Barchinone.

Johannes de Santo Johanne miles juratus et interrogatus in sua propria confessione de facto proprio et, ut testis de alieno, super predictis capitulis et ea tangentibus quoquomodo et etiam aliis interrogacionibus infrascriptis dicere veritatem.

Et super primo et secundo capitulis deponens dixit, quod in estate proxime preterita fuit unus annus elapsus, videlicet tempore, quo dictus Jacobus de Maiorice guidatus ad partes archiepiscopi Aquense, nuncii apostolici venit Barchinonam cum tribus galeis et uno lembo armato die quadam videlicet hora tarda dictus Jacobus de Maiorice existens in quondam terramine, quod est ante quandam cameram monasterii fratrum Minorum Barchinone, in quo tunc hospitabatur idem Jacobus de Maiorice, dixit huic deponenti secreta verba sequencia in effectu: «Johan tu tendras secret de ço que jot dire». Et tunc idem deponens dixit: «Senyor jous tendre secret de ço que pore». Et incontinenti dictus Jacobus de Maiorice recepit iuramentum et homagium ab hoc deponente, quod teneret secretum negocium, quod sibi volebat exponere. Quibus sacramento et homagio factis idem Jacobus de Maiorice dixit huic [f.º 455 r.] deponenti verba sequencia in effectu: «Jom he pensat que com lo rey Darago el infant en Jacme son fratre sien açi axi com solem venir per solaçar o per beure o per deportar e seran aci amunt en la cambra o en lo terrat que los uns prenam lo rey els altres infant en Jacme e quels recullam en els galeas els nosen menen a Aloro. Que si yo podia tenir lo rey el infant o almenys lo rey mos affers ne venrien mils». Ad que respondens hic deponens dixit: «Ara Senyor placiaus per res del mon no façats que tot lo mon parlaria fort daço e gran blasme ne seria donat a vos e a tots quants hi fossem e encara per los vostres mateys». Et plura alia verba sibi dixit inducendo eum quod non faceret predicta, et quod dictus tractatus non erat sibi utilis. Et post predicta dictus Jacobus de Maiorice pluries tractavit cum ipso deponente et nobilibus vicecomitibus de Insula et de Evolo et Petro Raimundi de Codaletto et Arnaldo de Lordato presente ad ipsos tractatus hoc deponente et videbat et audiebat quod proxime nominati inducebant dictum Jacobum de Maiorice, ne predicta faceret allegando rationes quibus predicta fieri non poterant nec debebant dicendo hec ad hoc, ut omnino deviant eum a perfeccione dicti tractatus. Interrogatus, qui

erant illi, qui debebant capere dominum regem et inmittere eum in galeas predictas et qui dictum infantem Jacobum, et dixit, quod in dicto parlamento seu tractatufuit dictum quod certe persone de quibus non recordatur ad plenum caperent et captum inmitterent in dictas galeas dictum dominum regem et dictum infantem Jacobum; fuit etiam dictum, quod hic deponens caperet dictam reginam consortem dicti Jacobi de Maioride set ipse deponens noluit hoc concedere immo dixit, quod nullatenus eam caperet. Et tunc fuit dictum, ut sibi videtur, quod dictus Jacobus de Maiorice se devia pendre cum dicta regina consorte sua, sed non bene recordatur hic deponens ne si ferma be. Recordatur tamen ad plenum, quod fuerat ordinatum, quod aliqui ex ipsis debebant capere dictam reginam et captam inmittere in dictas galeas. Interrogatus si credit vel existimat, quod aliqui alii preterquam superius nominati scirent predicta vel deberent interesse in dicta faccione et dixit: «Ques pensa que en Pere [f.º 455 v.] Cardona e en Guerau Adarro, en Ffrancesch Lupia, en Ginem Denveig, Bernat Roig serviens armorum scirent predicta. Set tamen cum ipsis vel aliquo ex eis hic deponens non fuis locutus de premissis. Interrogatus quare cogitat os pensa, quod proxime nominati scirent in predictis et dixit, quod ex eo, quia dictus Petrus Cardona fuit premissus ante adventum dicti Jacobi de Maiorice pro faciendo dictum pontem, et ex eo dictus Geraldus Adarro, qui erat capitaneus galearum et ex eo etiam, quia dicti uxerii et servientes armorum concicis erant dicto Jacobo de Maiorice et sic existimat ipse deponens, quod proxime nominati habebant aliqui in premissis sentire. Dixit etiam, quod predicti vicecomites Petrus Raimundi de Codaletto, Arnaldus de Lordato et hic deponens sepissime tunc temporis loquebantur inter se de premissis complanyen se et habendo nimiam displicenciam de dicto tractatu dicti Jacobi de Maiorice cogitantes inter se si possent invenire vias et modos, quibus dictum tractatum possent deviare. Et etiam dictus Jacobus de Maiorice quadam die se habuit verba aspera cum dicto Petro Raimundi de Codaletto, qui contradicebat sibi super dicto tractatu.

Super tercio et quarto capitulis interrogatus et dixit se nichil scire.

Super quinto capitulo dixit se nichil aliud scire salvo, quod Aimaricus vicecomes Narbone

et Dalmacius de Castronovo et dominus de Talayrano fuerunt missi per dictum Jacobum de Maiorice tres anni sunt elapsi et ultra in nuncios ad regem Garporum, set nescit qua de causa fuerunt illud missi.

Super sexto capitulo interrogatus dixit, quod post discessum dicti Jacobi de Maiorice a civitate Barchinone ad quam, ut premititur, guidatus venerat, ipse Jacobus existens in villa Perpiniani deliberavit mittere nuncios suos ad regem Castelle et comune Pisarum et dixit hec verba: «Per larma mia nous poria dir nem mebra ab qui so acorda, que molts ni havia de consell empero creu, que en lo consell fo acordat». Interrogatus quare credit et dixit: «Que aqui fo dit, que bo seria, que hom hi trametes hom de paratge». Interrogatus ubi fuit illud dictum et dixit «Semblant mes que en [f.º 456 r.] consell». Interrogatus, qui erant in illo consilio et dixit: «Viare mes quey era vezcomte Devol e creu quey era Arnau de Lordat e Nandreu Guter e en Pere Borro e micer Ramon de Rufiach et ipse deponens, Interrogatus per que creu e pensa que aquells hi fossen e dix: que per tal con le hi era a aquelles paraules delegir en Company. Interrogatus de quibus fuit tractatum in dicto consilio et dixit: «Que tractar hi fo quel trametessen al rey de Castella per haver ne aquel socors que poguessen». Et postea dixit: «Que affermativament noli membra be sil trametien per socors o per que». Interrogatus si fuit ordinata legacio in scriptis vel capitulis et dixit: «Se non recordari» adiciens, quod non vidit aliqua capitula legacionis predictae. Interrogatus, qui erant illi, qui fuerunt electi in nuncios dictarum legacionum et dixit: «Quod Petrus Company iurisperitus Perpiniani ivit ad regem Castelle et Raimundus Rubei miles ad comune Pisarum. Interrogatus, quod mandatum habuerunt a dicto Jacobo de Maiorice et dixit: «Se nescire nec recordari. Interrogatus, in quo loco dicti nuncii reversi de dictis legacionibus fecerunt relacionem et dixit, quod in villa Perpiniani ubi hic deponens erat presens. Interrogatus si fuit presens quando fuit facta relacio de predictis legacionibus dicto Jacobo de Maiorice et dixit se non recordari sed magis meditatur, quod fuit facta ad partem dicto Jacobo de Maiorice soli. Interrogatus si audivit a dicto Jacobo vel aliis, quid fecerant dicti nuncii cum dictis rege Castelle et comune Pisarum et dixit, quod de legacione facta comuni Pisarum nihil audivit a dicto Jacobo de

Maiorice vel aliquo alio; audivit tamen a dicto Jacobo de Maiorice, quod intendebat, quod dictus rex Castelle faceret sibi valencam sed non expressit contra quem faceret sibi valencam. Hic tamen deponens perpendit, quod contra dictum regem Aragone. Dixit etiam interrogatus, quod dictus Jacobus de Maiorice post dictum suum recessum a civitate Barchinone misit Petrum Borsa civem Maiorice ad regem Garporum nescit tamen ipse deponens causam vel effectum dicte legacionis nec scit aliquid de relacione, que facta fuit per dictum Petrum dicto Jacobo de Maiorice nec fuit presens, quando fuit ordinata legacio dicti Petri Borsa, quod recordetur. Interrogatus si audivit aliquid dici de hiis, que dictus Petrus Borsa fecerat cum rege Garporum et dixit, quod non.

Super VII. capitulo interrogatus dixit se nichil [f.º 456 v.] scire.

Fuit sibi lecta deposicio et perseveravit in ea, quantum recordatur de premissis.

Die lune quarta decimo Kalendas Marcii anno predicto millesimo trecentesimo quadragesimo tercio in palacio regio civitatis Barchinone.

Nobilis *Raimundus vicecomes de Caneto* testis juratus et interrogatus super predictis capitulis et ea tangentibus dicere veritatem.

Et primo deponens super primo et secundo capitulis dixit se nichil scire. Dixit se tamen audivisse dici predicta a tribus mensibus citra a vicecomite de Insula et Guillelmo Alberti.

Super tercio capitulo dixit se nichil aliud scire salvo, quod diu est, quod audivit dici a quibusdam de quibus non recordatur, quod idem Jacobus de Maiorice pluries iverat in Franciam pro facienda alliganciam et emprendimentum cum rege Francie contra dictum dominum regem Aragone, ut ipsum Jacobum de Maiorice idem rex Ffrancie defenderet ne prestaret homagium eidem domino regi Aragone pro terris, quas pro ipso in feudum tenebat et nil aliud scit, nisi de auditu eum dicto tempore de quo mencio habetur in dicto capitulo non esset de domo dicti Jacobi de Maiorice nec etiam postea donec idem Jacobus venit ultimo ad civitatem Barchinone, in qua tunc cum de domo sua recepit, nunquam tamen fuit de suo consilio.

CARL A. WILLEMSSEN

(Continuarà)

RECUERDOS

DE LA

ISLA DE CABRERA

(SIGLOS XV AL XVII) (1)

XXIV

El Patrón Derca avisa la presencia de una fragata enemiga en 1622.

Ill.^{ms} Senyors.—Disapte un poch antes de les oracions vingue un l'aut de la isla dels Conills, el petro del qual es diu Juan Desca, y dona auis venia a la volta sua una fragata al rem y estant en atencio para asegurarse millor va veure que feu vela y que anau cayre y para escapar de ella ly fonch forsos dexar el ferro y caldera; y com en la ylla sa trobaven tantas barcas de pescadors tirarem una canonade com se acostuma, per que es retirasen, y aximetex a señalarle para que las torres qui tenan obligatio donasen avis. De tot lo qual don auis a V. S. Ill.^a pera que en lo demes man y disponga en lo que sia d. son gust y N. Sr. guarde a V. S. Ill.^a Cabrera y Fabrer 24 de 1622. De V. S. Ill.^a Q. S. M. B. Miquel Salva, Tinent.—(ARCH. GEN. HIST. DE MALL.—*Lib. de Letr. Missiués.* 1619 ad 1626).

XXV

Alcaldes del Castillo de Cabrera elegidos en el siglo XVII.

Gerónimo Palou.—Elegido por tres años el 3 de dicbre. de 1609.

Gerónimo Socies.—Elegido por tres años el 13 de julio de 1618.

Pedro Onofre Salvá.—Elegido con 300 ll. de salario el día 3 de noviembre de 1621.

Pelay Berard.—Elegido en 21 de Enero de 1622.

Pedro Onofre Salvá.—Elegido por un trienio en 17 de abril de 1624 con el mismo salario y obligaciones.

Pedro Onofre Salvá.—Elegido en 22 de abril de 1626.

Pedro Onofre Salvá.—Elegido por 4 años, terminada la última concesión en 19 de mayo de 1631. «attenent los bons y honrats serveys te fets M.^o Pere Onofre Salva a esta Universidad per espay de mes de 25 anys, ab general aplauso de tots y especialment en lo temps que ha servex de Alcayt del Castell de Cabrera». .. Así lo resolvieron y determinaron los Jurados en 19 mayo de 1631. — (ARCH. GEN. HIST. DE MALL.—*Lib. Extra. dels Jurats* 1630 ad 1632, fol. 284 v.º).

Francisco Salvá.—Elegido en 14 noviembre de 1631 por suspensión de Pedro Onofre Salvá.

Pelay Berard, Donzell.—Nombrado en 4 febrero de 1632, durante el impedimento «que vuy encare dura» — (Lib. cit. fol. 374). En 10 de julio de 1631 era Alcaldé.

Gaspar Ramis.—Elegido en 3 de mayo de 1633.

Matheu Andreu.—Elegido el 17 de agosto de 1636.

En 14 de marzo de 1640 hubo elección, pero no se indica el nombre del elegido.

Miguel Quanedas.—Elegido en 3 de abril de 1648.

P. Andreu.—Elegido por renuncia de Mateo Andreu, el 21 de julio de 1652.

Francisco Steva.—Elegido el 13 febrero de 1653.

Juan Fiol.—Elegido el 30 septbre. de 1653.

Mateo Salom.—Elegido el 14 dicbre. de 1658.

Miguel Salvá.—Elegido el 12 marzo de 1666.

Bernardino Trias — Acta de gracia de tinent de Alcayt, en 7 mayo 1680. Lloctinent en 7 mayo 1681.

Augustí Gual y de Pueyo.—Gracia de Alcayt el 30 de abril de 1682.

(*) Véase BOLLERI, tom. 23, pág. 210

Francisco Steva.—«Electio de Alcayt» el 17 mayo 1683, de Fran.^{co} Steva, «per renunciarlo son pare».

Mateo Lluch Trias.—Elegido el 22 de mayo de 1689.

XXVI

Los Barqueros de Cabrera.

Acta del G. y G. Consejo 29 gbre. 1584. «Mes fonch proposat y result ques donaria al Alcayt de Cabrera vint lliuras mes de salari en attentio del gasto te de tenir la barca».

Fechas de la elección de Patronos.

Agustín Murrut.—Prisionero de los moros.

Alonso Sayoles.—Elegido el 26 de septiembre de 1648.

Jaime Pujol.—El 9 noviembre de 1652.

R.^l Martorell.—21 enero de 1654.

G.^l Abrines.—2 enero 1655.

Jaime Pujol.—12 agosto 1655.

Rafael Martorell.—30 abril 1657.

Juan Vives.—10 noviembre 1659.

Juan Piña.—14 agosto 1660.

Miguel Frau.—21 mayo 1661.

Vicente Martí.—26 octubre 1661.

Antonio Darder.—14 enero 1677. Promet no demanar cosa per los viatges extraordinaris que haura de fer a Cabrera.

XXVII

Elección del Convento del Sto. Espiritu, para el servicio religioso de Cabrera en 1623.

Dicto die. (Die xx mensis Maij anno anatt. Dni. MDCxxiii).

Los Mag.^{chs} SS. Pere Desmur, Salvador Armengol, ciutedans, Bernat Amer, Rafel Bisquerre, mercaders y Juan Pons, sparter, Jurats de la Vniu.^t ciutat y Regne de Mall., Congregats y ajuntats en la sala inferior de la casa de la Juraria de la dita Vni.^t ahont los negocis de aquella se acostumen trectar, difinir y determinar; sabent y attament lo die prnt y poch abans hauer reuocat lo conuent y monestir de St Francisco de Paula del Carrech tenia dit conuent de enuiar vii religiosos al castell de Cabrera per administrar los segramens y celebrar missa per la gent qui de ordinari residex en dit Castell y voler sus Mag.^{chs} pro uehir a que en dit Castell noy hage falta de persone qui administre dit sacrament y celebre

missa, considerant que lo conuent del Sant Spirit de la Sanctissima Trinitat ha seruit dit carrech mes de 25 anys y la causa per la qual lo reuocaren y donaren al de St Ffran.^{co} de Paula fonch pera no estar contents del frare qui a les (*) residia y administraue dit carrech en dit Castell, y no del dit conuent qui vui noy marexia cosa. Per tant et als agut primer colloqui entre si y madura deliberatio de grat y certa scientia elegexen per dit carrech lo dit conuent del Sant Spirit de la Santissima Trinitat el qual tinga a carrech y per ell lo pare ministre que vuj es j per temps sera, de enuiar un religios en dit Castell per lo effecte desus dit de celebrar missa y administrar los segraments necessaris, la qual electio fan sus mag.^{chs} ab los pactes següents: Primerament que tinga obligatio lo Pare ministre que vuj y es y per temps sera del dit conuent de enuiar un religios en el dit Castell de Cabrera per lo effecte demunt dit el qual haje de esser acontento dels Mag.^{chs} Jurats y antes de partirse haje de venir a la Sala de la Vni.^t per dir a sus Mag.^{chs} que esta pera partirse pera Cabrera si sus Mag.^{chs} son seruits que vaje.—Item que lo religios que estera en dit Castell no haje de venir ab scusa de pendre lo salari porque se fasa la polisa anel matex pare ministre, o, procurador de dit conuent.—Item que tenga obligatio lo dit conuent de St Spirit y per ell lo Pare qui anira en dit Castell de seruir dit carrech lo temps que el conuent de St Fran.^{co} de Paula hi falta per acabar lo salari te bastret que es fins a (*falta*) de Junij prop vinent la qual seruitut fara sens salari ni Stipendi algu.—Item que sempre que apparexera a los Mag.^{chs} SS Jurats reuocar lo dit conuent del dit carrech que estigue en sa ma sens cognitio de causa.—Y fan sus Mag.^{ties} dita electio ab lo matex salari que fins lo die pnt se ha donat pagador ab la forma acostumada, ço es per tercer anticipade. Tot lo qual prometen tenir per ferm y agradable y no reuocar lo sots obligatio dels bens de la Vni.^t—Testes Bartt, Rotger et Damianus Alsamora (*)—(ARCH. GEN. HIST. DE MALL. *Lib. Extr. dels Jurats* 1621 ad 1623, (sin foliar).

ENRIQUE FAJARNÉS.

(1) Fajta, tal vez, horas.

(2) Aceptada per el P. fr. Sebastia Sacarn, del orde de S. Spiritu y procurador del conuent.

DESCRIPCION DE LAS MONEDAS

DE LA

REPUBLICA ROMANA

POR

LUIS FERBAL Y CAMPO

187. Denario. Busto diademado de Venus a derecha: CANTISTIVS VETVS IIIVIR. Reverso como el n.º 182 pero con la leyenda IMP CÆ SARAVG COS XI. V. a. 20.
Familia Antia. El partidario de Pompeyo C. Antio pudo acuñar en Roma sus denarios como magistrado ordinario pero sus otras monedas las emitió seguramente en Misia (como prueban sus tipos) como magistrado de Pompeyo.
188. Denario. Cabeza de Antio a la derecha: RESTIO. Reverso. Hércules desnudo con la clava alzada y la piel de león y trofeo a derecha: CANTIVS C. F. V. a. 10.
189. Denario. Cabezas sobrepuestas y diademadas de los Penates a derecha: DEI PENATES. Anverso: como el n.º anterior. V. a. 10.
190. Quinario. Busto con arco y carcaj de Diana a derecha: CANTIVS. Reverso. Cierva con los cuernos adornados con guirnalda a derecha: RESTIO. V. a. 10.
191. Sextercio. Cabeza de buey de frente con los cuernos adornados con guirnalda: CANTIVS. Reverso. Altar encendido y adornado con guirnalda: RESTIO. V. a. 80.
192. Sextercio. Busto con petaso alado y caduceo de Mercurio a derecha: CANTIVS. Reverso del n.º anterior. V. a. 100.
193. Sextercio. Casco corintio con penacho, vuelto a derecha: C. ANTIVS. Reverso. Mochuelo sobre clipeo a derecha: RESTIO. V. a. 60.
194. Sextercio: La Fortuna con cornucopia y timón a izquierda CANTIVS. Reverso, como el n.º anterior. V. a. 100.
Familia Antonia. Acuñaron de esta familia 4 miembros entre ellos el famoso triunviro. Todos como veremos lo hicieron como magistrados militares.
1º Q. ANTO (nius) BAL (bus). Acuñó un denario dentado por orden del Senado, S. C. como PR (aetor) en Cerdeña.
195. Cabeza laureada de Jupiter a derecha: S. C. Reverso. Victoria con corona y palma en cuadriga al galope a derecha: Q. ANTO BALB PR. En ambos lados pueden encontrarse letras variables y además puntos en el anverso. V. a. 1.
2º MANTONIVS, el famoso triunviro.
196. Aureo y denario. Cabeza barbuda de Antonio a derecha: detrás lituo: MANTON (ó ANTO en el denario) IMP. Reverso. Cabeza laureada de Cesar

- a derecha: detrás preferfculo: CAESAR DIC. V. a. 1000 y 10.
197. Variante del denario anterior con MANTON (ó ANTO) IMP PRPC V. a. 10.
198. Quinario. Lituó preferfculo y cuervo vuelto a derecha: MANT. IMP. Reverso. Victoria a derecha coronando un trofeo. V. a. 4.
199. Aureo. Cabeza de Antonio a derecha detrás ANTONIVS de lante IMP. Reverso. Cabeza barbuda de Octavio a derecha: IMP CAESAR V. a. 200
200. Denario. Reverso como el n.º anterior. Reverso. Caduceo alado: CAESAR IMP. V. a. 6.
201. Denario. Cabeza de Octavio a derecha: IMP CAESAR. Reverso como el n.º anterior con ANTONIVS (ó ANTON) IMP dispuesto de diferentes maneras. V. a. 4.
202. Aureo y denario. Cabeza barbuda de Antonio a derecha; detrás algunas veces en los denarios lituo é lituo é IMP. El aureo lleva lituo. Reverso. Cabeza radiada del Sol a derecha: MANTONIVS IIIVIR RPC. V. a. 500. 6.
203. Quinario Busto alado de la Victoria con los rasgos de Fulvia a derecha: IIIVIR RPC. Reverso. León andando a derecha: AXLI ANTONI IMP. V. a. 4.
204. Aureo. Cabeza de Antonio a derecha: MANTONIVS IIIVIR RPC. Reverso. Cabeza de Fulvia a derecha. V. a. 3000.
205. Denario. Cabeza de Antonio a derecha; detrás lituo. Reverso. Caduceo entre dos cornucopias sobre globo; MANT IMP IIIVIR RPC. V. a. 40.
207. Aureo. Cabeza barbuda de Antonio a derecha; detrás lituo: MANTONIVS IIIVIR RPC.
- Reverso. Cabeza barbuda de Octavio a derecha: CAESAR IIIVIR V. a. 300.
208. Aureo y denario. Cabeza de Antonio a derecha: MANTONI IMP IIIVIR RPC. Reverso. Cabeza de Octavio a derecha: CAESAR IIIVIR RPC V. a. 300, 6 a 8,
209. Denario. Variantes del anterior con MANTON IMP IIIVIR RPC AVG y CAESAR PONT IIIVIR RPC. V. a. 6.
210. Denario. Variantes del n.º 208 con MANTONIVS IMP IIIVIR RPC AVG y C. CAESAR IMP IIIVIR RPC IONT AVG. V. a. 250.
211. Quinario. Dos manos enlazadas teniendo caduceo: MANTON C CAESAR. Reverso. Cabeza velada y diademada de la Concordia a derecha: IIIVIR RPC. V. a. 4.
212. Medallón de Plata. Cabeza de Antonio coronada de yedra a derecha; debajo lituo: MANTONIVS IMP COS DESIG ITER ETTERT; todo en corona de yedra y uvas. Reverso. Cabeza de Octavio a derecha sobre el cisto místico rodeado por dos serpientes: IIIVIR RPC. V. a. 35.
213. Medallón de plata. Cabezas superpuestas de Antonio coronado de yedra y de Octavia a derecha: leyenda del n.º anterior. Reverso. Estátua de Baco con vestido femenino con tirso y preferfculo hacia izquierda sobre el cisto místico descrito: leyenda del n.º anterior. V. a. 35.
214. Medallón de plata. Anverso del n.º 212 con DES en lugar de DESIG. Reverso. Dos serpientes enlazadas alrededor de un carcaj un arco y dos flechas: a izquierda, tridente: a derecha caduceo; leyenda del n.º 212. V. a. 35.

215. Aureo. Antonio de pié vestido militar, lanza, parazonio y el pié sobre proa: MANTONIVS MF MN AVG IMP ITE. Reverso. León andando a izquierda llevando espada: encima astro: IIIVIR RPC COS DESIG ITER ETTER. V. a. 1500.
216. Aureo. Cabeza de Antonio a derecha: MANTONIVS MF MN AVGVR IMP TER (ó TIIRT) Reverso. Cabeza de Octavia a derecha: COS DES 16. (ó DIISIG) ITER (ó ITIIR) ETTER (ó ITI TIIRT) IIIVIR RPC. V. a. 2500.
217. Denario. Cabeza de Antonio a derecha: MANT AVG VR IIIVIR RPC. Reverso. Trofeo pártico con espada y clipeo (ó con dos clipeos) al pié clipeo y dos jabalinas: IMP TER. V. a. 10.
218. Denario Igual tipo del anverso n.º 129 con ANT AVG V (ó AVG) IIIVIR RPC. Reverso. Trofeo pártico con clipeo y espada: al pié clipeo y proa: el trofeo entre entre IMP y TER. V. a. 10
219. Aureo, denario. Antonio de pié a derecha velado como pontifi-
- ce con el lituo: alrededor MANTONIVS MF MN AVGVR IMP TER. Reverso: Cabeza radiada del Sol a derecha: alrededor: IIIVIR RPC COS DESIG ITER ETTER V. a. 500, 4.
220. Aureo. Anverso tipo del n.º 219: alrededor ANTON AVG IMP III COS DES III IIIVIR RPC ó MANTONIVS MF MN AVG IMP TERT. Reverso: Cabeza de Antonio hijo a derecha: alrededor: MANTONIVS MFF ó COS ITER DESIG IN TERT IIIVIR RPC respectivamente. V. a. 2500.
221. Denario. Tipo del n.º 219: alrededor ANTONIVS AVGVR COS DES ITER ETTER. Reverso: Tiara armenia sobre arco y venablo cruzados: alrededor: IMP TERTIO IIIVIR RPC. V. a. 40.
222. Denario. Tipo del n.º 219 pero detrás tiara armenia y alrededor ANTONI ARMENIA DEVICTA. Reverso. Busto diademado de Cleopatra a derecha: debajo proa: alrededor CLEOPATRAE (ó CLEOPAT) REGINAE (ó SESINAE) REGVM FILI ORVM REGVM. V. a. 40.

CONSTITUCIONS E ORDINACIONS DEL REGNE DE MALLORCA

(CONTINUACIÓ)

ORDINACIONS DE BON GOVERN DEN ABELLA

Die duo decima septembris anno anatiuitate domini M.º CCC.º XC tertio.

(1393)

Die et anno predictis petrus moragues pre-publicus curiarum ciuitatis Maioricensis die proxima predicta mandato nobilis Raymundi de apilia miitis consiliarii illustrissimi domini Regis et Gubernatoris Regni Maioricarum fe-

cisse per loca solita ciuitatis Maioricarum pre-conitzacionem sequentem.

Ara ojats que notifica a tot hom generalment lo noble mossen Ramon dabella Caualler Consaller del senyor Rey e Governador del Regne de Mallorques Que lo dit senyor ab cura gran entenen al bon stament e Regiment dels seus sotsmezes ha fetas nouellament e mana esser obseruades e ab veu de crida publicades les ordinacions següents.

En nom de deu sia e dela gloriosa verge madona sancta Maria amen. Nos en Johan per la gracia de deu Rey Darago de Valencie de Mallorques de Cerdenya e de Corcega e Comte de Barchelona de Rossello e de Cerdanya. En-tenents ab assidua cura al bon estament e Regiment de nostres sotsmeses aquelles prouisions lus atorgam liberalment, que conexem ala cosa publica daquells esser necessaries e profitoses. E per amor daço a humil supplicatio a nos feta per los amats e feels nostres miçer Pere solanes canonge dela esgleya de Mallorques, Nandreu rossinyol en Jordi roig en Ramon moscaroles en Barthomeu roger e en Lorenç mager missatgers dela Ciutat e Regne de Mallorques qui per aquestes coses e altres en nostra Cort per gran temps en lo present any han estat haut sobre aço madur e digest consell ab Barons Cauallers Ciutadans Doctors e altres persones scientificques de nostra cort per tenor dela present la qual volem que haia força de ley paccionada e inconmutable statuim sanctim prouehim e ordonam sobre les coses de jus scrites axi conse segueix.

I. E primerament per foragitar fraus que en temps passat se son fetes e en cara se poden ffer enla Ciutat e Regne de Mallorques en vendre e comprar los draps de lana, tan be en gros com a menut o atall, prouehim e ordonam que daqui auant tots draps de lana ques vendran enla dita Ciutat e Regne de Mallorques se haien a canar jahent lo drap sobre tauler e posant la cana un palm dins la simolsa sots pena de perdre lo drap, qui en altre forma seria canat, del qual drap o de la valor daquell la terça part a nostre fisch e l'altra terça part ala obra del mur dela Ciutat de Mallorques e l'altra terça al accusador sia applicat.

II. Ordonam encara e prouehim per tal que egualtat sia seruada que tots los dits draps entegres se haien a defendre a XV canes e miga, canat enla dita manera, deles quals lo qui vendra peça entegra sia tengut al comprador, Romanents empero en sa fforça e valor les ordinations e capitols Reyals dels officis dels Pe-rayres e dels texidors del dit Regne, aquells pero que ala present nostra ordinacio expressament no contrasten o contradiguen.

III. Item com les dites Ciutat e Regne sien al present molt buydes de gent e los strangers quey venen no puxen bonament aqui aturar per poblar ne encara per habitar, per tal con noy troben que guanyar per la gran multi-

tut de esclaus o de catius que molts singulars del dit Regne tenen a setmana o loguers. Per ço prouehim e ordonam que daqui auant algun singular del dit Regne de qualseuol ley estament o condicio sia no gos ni puxa comprar per tenir a setmana o logar a altre, mes de quatre catius o esclaus entre mascles e ffembres, empero per son propri us ne puxa tenir tants com ne volran e aquells que ara ne tenen a setmana o loguer puxen aquells tenir mentre viuran, mas daqui auant non puxen comprar ultra lo dit nombre, posat que venessen dels qui ja han. E axi mateix sia entes que algun hom o alguna dona no gos ne puxe tenir catius o esclaus en bordells o lochs desonestes per fer e cometre peccats carnals per hauer deles dites catius setmanes o loguers o tall o profit algu. E qui fara contra les coses enlo present capitol contengudes o alguna daquelles encorrega per quascuna vegada e per quascun esclau o esclaua que contra la present tindra, en pena de deu lliures de Mallorques menuts applicadores per la terça part al nostre fisch e per l'altra terça part ala dita obra del mur dela Ciutat de Mallorques e per l'altra terça part al accusador o denunciador.

III. Item com en temps passats per molts singulars del dit Regne sien estats venuts e encarragats sobre lurs possessions migancant gracia de poder reembre dins cert temps molts censes de diners forment ordi oli e altres diuerses coses, los quals censes per passament del temps dins lo qual se podien reembre son fets perpetuals. E pertal con los de qui son les dites possessions no poden reembre ne quitar los dits censes, la maior part dels quals per esperança de poder los quitar, foren venuts per pochis preus e ara es tornat a carrech importable, molts alberchs e cases dins la Ciutat e defora se son pijorades molt e algunes enderrocades e deshabetades e moltes possessions en les Parroquies fora la Ciutat nos sembren nes cultiuen degudament, ans algunes delles romanen hermes per tal raho segueix gran diminutio als nostres delmes e drets Reyals e encare uniuersal dampnatge ala cosa publica del dit Regne. Per ço prouehim e ordonam que tots los dits censes venuts e encarregats sobre qualseuol possessions migancant gracia de poder reembre aquells dins cert temps no contrastant quel temps dela dita gracia sia passat puxen esser quitats e reemuts per aquells quil fan e per lurs successors del dia dela data dela present

tro per aytant temps com la dita gracia de poder reembre fo atorgada car nos de plenitud de nostre poder Reyat, per be dela cosa publica lo dit temps de poder reembre no contrastant que sia passat restituhim abintegre, axi empero que cascun daquells, qui per vigor dela nostra present ordinacio fara reempçons e quitaments dels dits censes o dalguns daquells, sia tengut donar o pagar a aquells de qui fara les dites reempçons los preus franchs e quitis de luimes e altres messions per los quals derrerament los dits censes seran estats comprats peraquells quilis reeben els posseheixen o per lurs predecessors e encara tots censes deguts tro al dia dela dita reempço. E en lo present capitol e ordinacio volem que sien enteses e compreses tots censes destabliments, en los quals sia entreuenguda gracia temporal de poder reembre aquells.

V. Item com dalgun temps a ença molts mercaders e altres habitants del dit Regne se sien abatuts e ffets no pagadors ço que deuen per mercaderies e bens comprats per son offici fahents sents tota vergonya repetir dots e exouars per lurs mullers e tenents sobre aço moltes males maneres en gran dan e jactura daquells, dels quals han comprades e haudes les dites mercaderies e altres bens per raho de son offici o preses comandes o fets altres contractes mercantiuols, don se segueix que fee creença ques solia donar en lo dit Regne es molt disminuïda e molts dupten fer comandes e en altra manera mercantiuolment contractar, en gran dan dela cosa publica del dit Regne qui principalment es fundat en mercaderia. Perço prouehim e ordonam que aytals mercaders e altres ja abatuts o qui daqui auant se abatrau, sien a messions comunes dela uniuersitat del dit Regne ab veu de crida ab trompes publicament denunciats anomenats e scrits en los llochs publichs esser abatuts e sents fe e sents creença, e que daquiauuant nols sia res fiat. E volem mes auant que aytals abatuts sien hauts per inabils atener o regir officis publichs o Reyals de uniuersitat. Empero del present capitol exceptam tots aquells quis son abatuts o daquiauuant sabatrau o seran fets no pagadors per cas fortuit o en altre manera sents lur culpa los quals en lo present capitol no volem esser enteses en alguna manera.

VI. Item per tolre e foragitar fraus ques cometen e dans e inconuenients ques son seguits es seguexen per moltes males maneres que souen son tengudes en vendre los blats

tan be dela terra com estrangers. Prouehim e ordonam que daquiauuant mercaders o altres persones que vendran blats alguns en la Ciutat e Regne de Mallorques no gosen ne puxen pugar los dits blats apres quels hauran afforats e començats a vendre sino de dos o de tres diners per cascun dia e quels dits blats ans quels gosen vendre hagen a esser porgats e be nedejats ab cert garbell o porgador, ordonador per los jurats e consell del dit Regne e quel original del dit garbell o porgador sia conseruat e tengut en la Sala o casa del consell dela dita Ciutat e Regne e qui contra fara que perde tot lo blat que vendra o volra vendre la terça part del qual o del preu daquell sia guanyada al nostre fisch e l'altra terça part ala dita obra del mur e l'altra terça part al acusador o denunciador.

VII. Item com molts plets se menen en la dita Ciutat e Regne maliciosament e per fongues dilacions contra forma e intencio deles franqueses priuilegis e bons usos del dit Regne. Per ço a tolre messions e treballs dissensions e molts altres inconuenients qui per aço seguir se poden. Prouehim e ordonam que tots plets e questions ques menen o daçi auant se menaran en la dita Ciutat e Regne degen e hagen a esser finats e determenats dins los temps o terminis en les dites ffranqueses e priuilegis contenguts e espressats e com per aquells pus prestament fer se pora e que los officials o jutges dauant los quals los dits plets se menen os menaran no admeten malicies difugis e vanes excepcions dels pledejants ans determenen los dits plets breument sumariament e de pla tota figura de juy apart posada solament la veritat del fet atesa los terminis empero deles ditas franqueses obseruats. E com alguns menen souin plets injusts e fatiguen les parts aells contraries de messions e de treballs confiants se que en la primera instancia segons us vel pocius abus dela terra no seran condempnats en messions prouehim e ordonam que aquell qui sera vençut en qualseuol plets sia al vencedor condempnat en les messions tan ben en la primera com en les altres instancies si donchs a conexensa del official o Jutge deuant quis menera lo dit plet, no hauia euidement justa causa de pledejar. E mes auant que aquell quis clamara de mes quantitat que ab veritat nos trobara quel si sie deguda apres que sera caygut del plet pach Quint anos o a nostre fisch per Colonia dela quantitat mes de dret demanada

axí com aquell qui neque ço que deu lo pague apres quey es condemnat, con per aquesta manera sera mills seruada egualtat, jassia lo contrari tro ara sen sia praticat.

VIII. Item per tolre vexacions que per los nostres proucuradors fiscals souin se fan ama de nostre fisch prouehim e ordonam que Jaquiauant qualseuol procurador fiscal nostre enla Ciutat e Regne no puxe ne gos sots priuacio de son offici menar ne procurar plets causes o questions de qualseuol singulars persones ne daltres sino solament los affers e causes fiscals.

IX. Item prouehim e ordonam que algu que sia estat o sia catiu o esclau no gos ne puxe per si mateix o en cap menar o tenir barques lants o altres vexells de mar ne ab aquells nanegar ne encara pescar sens altre nauegador o pescador principal qui no sia estat catiu

E totes les presents nostres ordinacions e prouisions les quals volem hauer força de ley paccionada e inconmutable e per les quals uersemlantment la cosa publica dela dita Ciutat e Regne pendran gran augmentacio e profit manam enla Ciutat e Regne de Mallorques esser tengudes e seruades sots les penes en quascuna delles posades e espresades, no contrastants qualseuol pragmatikas sancions prouisions o ordinacions uses e costumes o estels de corts entro ara fetes e seruats ne daquiauant faedores e seruadors sots qualseuol forma o espressio de paraules quant que quant sien derogatories e forts les quals tant com a les presents nostres ordinacions o a alguna daquelles contrariegen o sien vistes contrariar sospenem e no volem hauer loch en alguna manera. Manants per aquest matexa als Governador ueguers batles jurats e altres qualseuol oficials e sotsmeses nostres deles dites Ciutat e Regne presents e esdeuenidors e als lochtinents dels dits oficials sots incorrimment dela nostra ira e indignacio e pena de II mil florins dor als nostres cofres sens tota remissio applicadors que les presents nostres ordinacions e cascuna daquelles segons dessus se contenen tinguen e obseruen e tenir e observar façen e noy contrainguen per alguna causa o raho. Decernents esser irrit e nulle tot ço que per qualseuol contraforma deles nostres presents ordinacions seria en qualseuol manera atemptat. E per ço que les presents ordinacions e les coses en aquelles contingudes sien atots manifestes e per algun no puxa esser allegada ignorancia, manam aquelles ab veu de crida esser per los lochs

acustumats publicades. En testimoni dela qual cosa la present hauem manat esser feta ab segell de nostra maiestat en pendent segellada. Dat en Valencia a deuyt dies de Deembre enlany de la Natiuitat de nostre Senyor M. CCC Noranta dos. E del nostre Regne sise Vidit Sperendeu.

LO REGIMENT DE PRACHMATICA DE MOSSEN
HUC DE ANGLASOLA

(1398)

En nom de nostre Senyor deu sia. Nos huc danglesola caualler conseller e camerlench del molt alt e molt excellent princep e senyor lo senyor en marti per la gracia de deu Rey darago de valencia de mallorques de Cerdunya, e de Corcega Compte de Barchelona, de Rossello e de Cerdunya E per aquell matex Senyor Visrey enlo Regne de Mallorques e ylles de aquell. Considerants que com lo dit Senyor Rey vingut dela prosperada conquesta del regne de Sicilia encontinent fossen fets ala sua reyal dignitat greus e grans clamors contenents entre les altres coses que per culpa e defalimment del regiment o consell uniuersal dela Ciutat e regne de Mallorques, per molts odis e ranchos per occasio del dit Regiment, o en altre manera suscitats e per diuerses sinistres e oppressions de grans e excessius deutes e carrechs infinits e per altres e diuerses rahons la Ciutat e regne dessus dits eren axí posats segons se deya en ten streta necessitat que vindrien afinal perdicio e depopulacio si breument prouehit noy era de remey decent. Lo dit senyor en solempne e plen consell per tal com ala dita Ciutat e ylla no podia personalment uenir per alguns urgents negocis que sens la sua presencia dela mar spatxar nos podien delibera tremetrens en lo dit regne ab gran e ampla poder qui axí com a representant la sua reyal maiestat en esobre lo ben e pacifich stament e refermacio dela cosa publica del dit Regne e en corregir esmenar mudar en millor lo regiment e consell uniuersal de aquell ede fer denou pragmatiques sancions statuts e ordinacions e altres coses utils e profitoses al dit regne poguessem fer e ordonar axí com ell faria e poria fer personalment constituyt dat e assignat anos per conseller e assessor en pere canto Juriste Ciutada de Girona segons que del dit nostre poder appar assats largament per carta sua ab segell pendent segellada dada en la pa

rroquia de sant feliu de lobregat a XX dies
 dagost del any M CCCXCVII Epresentada al
 loctinent de Governador e als Jurats de Ma-
 llorques lo primer die de setembre pus prop
 passat. E nos per lo gran carrech per lo dit
 Senyor anos donat volents entendre assiduo-
 sament en les coses desus rescitades e en cercar
 de aquelles la pura veritat e les rails don son
 proceyhits originalment los dits sinistres, eles
 causes e occassions dela destruccio dela Ciutat
 e regne desus dits e per donar mils remeys ala
 reparatio de aquells ai am pressa solempna in-
 formacio sobre aço de officials reyls, Doctors
 Juristes Ciutadans mercaders nottaris e altres
 persones engran nombre quey poguessen sebre
 per les disposicions dels quals testimonis, e per
 notoria evidencia de fet e fama publica e co-
 muna veu e oppinio e encara per diuerses sup-
 plications e requisicions de paraula e ab scrits
 publichs donades per diuerses singulars e encara
 uniuersitats del dit regne clarament haiam tro-
 bat lo comu e uniuersal regiment e consell
 damunt dits freturar de reformatio e reparacio
 eal present esser per ambisiositat de regir ehauer
 asa ma lo dit regiment e consell, e en altre ma-
 nera en gran diuisio. E per mils prouehir de-
 gudament enles dites coses hauem uolgut ueure
 e regonexer una e moltes uegades les formes
 antigues deles elections del regiment e consell
 general, jurats e consellers de aquell, eles
 pracmatiques sanccions e altres prouisions
 antigament e no a molt daquen fetes en que
 auem trobat en moltes, e varies maneres esser
 prouehit en antichs temps e moderns enles
 elections dels dits jurats e consellers e de al-
 guns officials dela Ciutat e regne damunt dits
 ambicio de voler regir aquells donant causa
 per maior partida de variar diuersament e mu-
 dar estatuyr nouelles formes seruadores en les
 elections desus dites. Per la qual raho tantes
 prachmatiques sanccions e altres prouisions
 per los senyors reys passats son stades fetes
 que per llur diuersitat e uarietat e en altre ma-
 nera experiencia mare e mestra de totes coses
 e de fet ha mostrat que son en millor reforma-
 dores. E per ço desijants e auents molt acor
 les dites prachmatiques sanccions corregir, es-
 menar, ela ambicio demunt dita e discordies,
 intrinseques repellar e extirpar tant quant sia
 posible hauda madura deliberatio auem acordat
 e deliberat lo uniuersal regiment e disposicio
 del dit regne quant ales persones enma deles
 quals deu esser possat, eles elections dels offi-

cis aquell regiment publich pertanyents fahe-
 dores deure esser reformat e nouellament ordo-
 nat per reparatio dels mals e dans passats e
 per cessar aquells en sdeuenidor. E per aquesta
 raho hauts generalment los noms de tots los
 habitants dela Ciutat e ylla de Mallorques e
 sobre aquells reebuda diligentment de diuerses
 bones e assenyalades persones informacio mi-
 gensant sagrament ço es de cascun stament, ço
 es assaber de Caualler o de stament militar, de
 ciutadans, mercaders, e menestrals e de homens
 de fora quals en son propri stament, son bons
 e sufficients per regir e consellar la cosa publica
 dela dita Ciutat e regne de Mallorques. E apres
 legits e triats aquells los quals son stats trobats
 sufficients en esser en lo dit regiment uniuersal
 deles dites coses e deles solemnitats seruades
 segons dit es ede nostra plenera intencio en-
 semps ab lo proces daquen fet e ab letra de
 creensa per nos comenale a Guabriel capala de
 casa del dit Senyor rey auem distintament
 elarga lo dit Senyor consultat. Perque final-
 ment cobrada resposta sobre les dites coses del
 dit Senyor e sabuda clarament sa intencio e
 beniplacit, uolents degudament segons al offici
 de nostra presidencia se pertany per prouisio
 couinent subuenir ala necessitat e indempnitat
 dela cosa publica dela Ciutat e regne dessus
 dits e posar aquells en tal stament que sien ben
 governats e regits, e nosolament de destructio
 e irreparable sinistre sien preseruats ans encara
 puxen prosperar debe en millor per auctoritat
 del poder per lo dit senyor anos sobre aço
 specialment donat, reuocants e anulants per
 causa eident e necessaria totes altres prach-
 matiques ordinacions e prouisions fetes e ordo-
 nades sobre lo dit uniuersal regiment e altres
 coses dauall contengudes en quant sien en
 alguna cosa uistes contrariar ales coses enla
 present prachmatica ordonades, e perpetual-
 ment statuhides. Encara posat que en aquelles
 agues paraules derogatories e altres qualseuol
 per fort que fossen de manament special e as-
 sentiment del dit senyor auem ordonada noue-
 lla prachmatica enla forma seguent.

I. Primerament statuhim e ordonam que
 daçi auant en pertostemps sien enla Ciutat e
 uniuersitat dela ylla del regne de Mallorques
 cinch consells o regiments los quals per maior
 differentia e pus clara designacio lur volem
 sien appellats e nomenats segons e per los
 noms e inuocacions de cinch parroquies qui
 son enla dita Ciutat ço es que lo hun dels dits

consels sia appellat e nomenat consell de sancta eularia laltre lo consell de sant Nicolau laltre lo consell de sent Miquel laltre lo consell de sent jacme e laltre lo consell de sancta creu. E aquests sinch consells regesquen per sinch anys primers vinents, enclos e compres lo present any que ha comensat en la festa de nadal propossada. Axi empero que lo dit consell appellat e nomenat de sancta Eularia regesca daçi ala festa de sant thomas pus prop sdeuenidora segons que deual es contengut. E dela dita festa de sent Thomas auant regesquen cascun dels altres quatre consells hun any axi com per sort los uendra, en la forma e manera deual expressada fins que los dits sinch anys passats sien.

II. Item per tal que lo regiment o consell deles Ciutat e regne desus dits sia generalment comunicat e distribuit entre totes aquelles persones qui seran trobades bones e sufficients. E que algu nol puxe apropiari ne retenir asi matex statuy e ordonam que daçi auant algun qui en qualseuol dels dits sinch consells o anys sera stat jurat o conseller apres en sdeuenidor deles dites Ciutat o regne no puxa esser o tornar en offici de juraria ne en lo consell o regiment dessus dits en alguna manera de quatre anys apres quen sera stat e sera exit del dit offici de jurat o de conseller, ans aie uagar per quatre anys integres e continus.

Statuents e ordonants que pare e fill o dos germans no puxen ensemps en un any matex esser del consell deuant dit.

III. E per ço con segons informacio per nos reebuda deles persones que son stades trobades en lo dit regne bones e sufficients als dits consell e regiment lo nombre de les dites persones no bastaria a tots los dits cinch consells silo consell deles Ciutat e uniuersitat damunt dits era en lo nombre dels CXXIII consellers ordonats per lo senyor rey en johan de bona memoria. Considerants aximatex que lo nombre deus contengut es be sufficient als dit consell e regiment com per experientia uera hom tot die que multiplicatio de consellers e de diuerses opinions es causa de confusio e de desordinatio e que comunament los senyors e collegis qui mils son regits han lur consell en poch nombre de persones ab la tenor dela present nouella ordinatio e prachmatica lo dit nombre de CXXIII consellers aminuam e aquell reduym e tornam a nombre de noranta tres consellers compartidors en aquesta manera es as-

seber que encascun dels dits cinch consells sien del stament de cauallers de homens de paratge o de auents priuilegi militar VIII persones, del stament de ciutadans XVIII persones, del estament de mercaders XVIII persones del qual statuy e ordonam puxen esser los notaris dela dita Ciutat en totes coses segons es stat ordonat per lo dit senyor rey en Johan del stament dels menestrals dela dita Ciutat XVIII persones, e dels homens deles parroquies dela dita ylla de Mallorques fora la dita Ciutat XXX persones. Statuents e ordonants que daçiauant en lo consell e regiment desus dits sien tencolament les dites XCIII persones compartides entre los dits staments en la forma o nombre demunt pus prop recitats.

III. E com minuant reduint e tornant lo dit consell al dit nombre de XCIII persones deles quals segons dit es ni deu auer dels dits homens forans XXX persones eles parroquies dela dita ylla de Mallorques fora la dita Ciutat sien XXXIII eles unes deles dites parroquies sien maiors e mils poblades que les altres, e sia axi de bona raho e egualtat que les dites XXX persones sien compartides entre totes les dites trenta tres parroquies foranes segons la qualitat condicio e populacio de aquelles. Per ço prouahim statuhim e ordonam que deles dites XXX persones ne aie dues de cascun de aquets III. lochs o parroquies qui son maiors, e pus poblades que les altres, ço es de Incha de Soller de Pollença e de Sineu qui son VIII consellers, edeles quinze parroquies apres açi següents hi aia de cascuna hun conseller ço es de manacor de luchmaior de porreres de alcudia de robines de artha de celua de muro de fflanitg de alero de campos de censelles e de petra de muntuhiri e de vialphas qui son XV consellers. E deles restants XIII parroquies deual scrites ni aie VII consellers los quals VII consellers sien compartits entre totes les dites XIII parroquies per anyades en aquesta manera ço es que VII de les dites XIII parroquies per anyades hi aien lo hun any sengles consellers, e apres laltre any les altres VII parroquies semblantment sengles consellers e apres laltre any les altres VII parroquies foragitades, axi que entre dos anys totes les dites XIII parroquies hi aien e puxen hauer hauts sengles consellers varietjant per anyades. Volents e manants que en lany present, que deu regir segons que desus es dit, lo consell appellat de sancta Eularia comensen les parroquies se-

guents, axi que de cascuna deles dites següents parroquies aie en lo dit consell un conseller ço es de ual de musa de santanyi de bunyola de andraig de sancta margalida de muro de sporles de sent iohan de sineu e lany següent que aquest ne isquen e quey sien les altres VII parroquies ço es hun conseller de cascuna deles altres VII parroquies següents ço es de sancta maria del camí de puigunyent de castalig de campanet de caluia de marrachí e de scorqua. E apres lo terç any aquestes ne isquen e tornen hi les altres VII parroquies primeres deles dites XIII parroquies. E axis següescha successiuament.

V. E per ço com si les dites XIII parroquies les VII deles quals han acabar en lo dit consell segons dit es nos fahian ceduletes sparses dels noms dels consellers de aquelles se poria seguir que unes matexes VII parroquies vendrien dos o tres anys continuus següents. Per tant com los dits quatre consells han aregir per sort segons dit es auem fetes quatre ceduletes de pregami scrites de ma den Barthomeu gras scriua nostre e sots signades de nostra ma e segellades ab lo segell de nostre offici intitulantles dels noms deles dites parroquies dins les quals ceduletes son scrits los noms dels consellers elets per les dites parroquies.

Volents que les dites quatre ceduletes sien meses en la caxa deius dita e de aquella tretes per anyades segons lorde de les parroquies de que son intitulades deuen regir.

VI. Item com nos aiam ordonats los cinch consells desus dits e entre tots los dits cinch consells aiam distribuïdes aquelles persones que segons informatio per nos reebuda aïem trobades esser bones e sufficients als dits consell e regiment. Elos noms deles dites persones axi distribuïdes en cinch parts e consells auem fetes scriure en V cedules de pregami eles quatre deles quals cedules scrites de ma del dit berthomeu gras scriua nostre e sots scrites de nostra ma hauem closes e ab lo segell de nostre offici segellades sens registrar les en algun loch, per tal que translat nosen puxe auer ne en altre manera seber qui son los scrits enles dites V cedules tro que en lo temps ordonat segons que deual es declarat cascuna sia uberta e publicada les quals V cedules contenen ensí cascuna hun dels dits V consells. Per ço prouehim statuhim e ordonam que les quatre de les dites cinch cedules contenenents IIII dels dits consells eles quatre ceduletes de les XIII parroquies

desus dites sien meses en una caxa qui aia tres diuerses tencadures eclaus eque la una deles dites tres claus tingua lo Governador de Mallorca oson loctinent, laltre tinga lo batle dela Ciutat elaltre tingen los jurats, o aquell del qual los dits jurats se concordaran la qual caxa sia mesa enla sala de la dita Ciutat, ço es en aquella casa dela sala prop dita en la qual stan los comptes quis tenen es meten per la uniuersitat. E que los dits batle e jurats fassen sacrament e homenatge en poder del dit Governador o lo seu dit loctinent en poder del dit batle que la dita caxa no obriran ne faran permetran o concintran obrir ne ueuran nelegiran ne ueura ne legir faran concintran o permetran les dites cedules ne alguna de aquelles ne faran ne ginyaran res per que sien vistes tro en lo temps degut e ordonat e enla manera dauall statuhida.

VII. Item per donar auinentesa que les elections quis auran afer dels consellers qui per uentura seran morts absents o ampatxats segons la forma dauall contenguda se puxen fer ab temps e degudament segons ques pertany actes maiorment, que los homens de fora ciutat, per consellers en les dites IIII cedules nomenats han entreuenir en les dites elections dels quals ni ha qui son luny dela dita ciutat una iornada. Statuhim prouahim eordonam que sia tenguda aytal practica ço es que en la festa de sancta Lucia primer uinent e successiuament apres cascun any lo dit die conuocat e appellat eaiustat logran e general consell en la forma acostumade de conuocar e ajustar la dita caxa sia aportada enla casa o sala hon los jurats elo gran egeneral consell seran presents es acostuma de tenir e aqui present lo dit Governador oson loctinent elo dit batle sien scrits los noms otitols dels dits IIII consells o cedules o de tantes cedules dites dels dits consells com latuors restaran, o seran en la dita caxa ensengles cedules de pregami e aquells noms sien mesos en sengles redolins de una matexa cera color forma e semblansa e mesos los dits IIII redolins o tants com seran en hun baci plen daygua sia tret del dit baci hun dels dits redolins per hun infant de edat de sis en VII anys, e aquell consell lo nom del qual sera atrobat dins lo dit redolí regesca aquell any leuores primeuinent. E aço sia entes los anys que enla dita caxa aura mes auant de una cedula. Com enlo cinque o derrer any no sia necessari tenir la forma dels dits redolins pus noy aura sino una cedula. E sabut en la dita manera quall consell deura

regir lany lauores prop comensador sia en continent uberta la dita caxa per aquells qui les dites claus tindran e feta tensolament la cedula del consell qui segons la dita sort deura lo dit any regir ee una deles dites IIII cedules segons desus es declarat, tantost sia tornada tancar per aquells mateys e alli tantost les dites cedules tretes sien ubertes legides e publicades per lo notari e scriua del consell afi ques sapia qui son consellers dela uniuersitat Ciutat e ylla de Mallorca lany lauores prop sdeuenidor e per cemblant se sapia si alguns dels nomenats enles dites cedules ni aura de morts, o de absents o legittimament empatxats. E apres sia portade e tornade la dita caxa ab les altres cedules dins ella romanents enlo loch on star deu segons que desus es declarat.

VIII. E per seruar tant com bonament es posible illeses les franqueses e libertats deles Ciutat e ylla demunt dites per les quals se diu la electio de jurats e consellers pertany al dit gran e general consell prouehim statuym e ordonam e manam ab tenor dela present als jurats e consellers qui seran en lo dit temps que les dites cedules segons dit es se publicaran cascun any que elegesquen en consellers de la uniuersitat del dit regne qui apres del lur regiment se seguira tots aquells qui seran continguts en les dites cedules qui en la forma desus dita seran tretes dela dita caxa, e publicades segons que dit es. Esi per uentura los dits jurats e consellers o algun dells o altre qualseuol deles dites Ciutat e ylla recusaran fer la dita electio enla forma e terme demunt dits, o contradiran en fer aquella o daran en aço algun spatxament o embarch directament o indirecta o en qualseuol manera que *ipso facto* ultra les penes en la present nostra prachmatica contengudes encorregua en pena de cors e de auer laqual noli puxe eser remesa per Governador o altre official dela dita Ciutat e ylla de mallorques. E supplents la negligentia dels jurats e consellers desus dits en lo dit cars statuym e ordonam que los nomenats enles dites cedules sien ipso iure hauts per elegits en consellers dela uniuersitat damunt dita.

IX. Item statuym e ordonam que legides e publicades les dites cedules e feta la electio dels consellers contenguts e scrits en les dites cedules e fetes e complides les altres coses desus dites aqui matex sia regonegut euist per los dits Governador o son loctinent jurats e consellers qui la dita electio auran feta si algun o

alguns e quants e quals dels anomenats e scrits en les dites cedules nouellament legides e publicades seran per uentura morts, absents o legittimament empatxats per la qual empero absentia o empatxament sia versemblant que aquells aytals absents o empatxats no puxen esser o entreuenir en lo dit consell de tot aquell any la conexença e declaratio dela qual absentia o empatxament lo dit Governador o son loctinent aia esia tingut de present aqui matex fer e publicar sens diuertir a alguns altres actes.

X. Vist e sabut quants e quals son los morts absents e legittimament empatxats lo dit Governador o son loctinent faça fer e tremetre letres als jurats e consellers deles dites parroquies foranes intimant al consell de cascuna deles parroquies desus dites qual o quals de aquella parroquia son nomenats o hauts per elets en consellers aquell any a caber e entreuenir en lo dit gran e general consell manant los en certa pena que en loch dels morts o absents o legittimament empatxats sini aura los quals lo dit Governador o son loctinent enla dita sua letra lus nomen elegesquen, ço es cascun consell dela parroquia aqui fallira altres tants de semblant condicio qui succeesquen en loch dels dits morts absents o legittimament empatxats. E axi que aquells qui ia son nomenats en la dita cedula e elets com aquell o aquells que auran elegits nouellament e surrogats tremeten ala dita Ciutat e quey sien la Vigilia de sent thomas per esser e entreuenir en lo dit gran e general consell quis tindra lo dit iorn de sent thomas per fer electio de iurats les quals elections dels dits succehidors o surrogadors en loch dels dits morts absents o legittimament empatxats agen affer cascun dels dits consells en aquella forma que elegir deuran los altres consellers de aquells matexos consells.

XI. Item que lo Governador o son loctinent encontinent fassa fer e tremetre sengles albarans e tots los consellers dels dits quatre staments dela dita Ciutat, manant los sots certa pena que lo segon iorn apres de sancta lucia sien en la dita sala per fer electio de consellers en loch de aquells qui per mort, ausencia o legitim empatxament sera stat trobat que falliran enla nomina del consell de aquell any dela dita Ciutat.

XII. Item statuym e ordonam que aiustats los dits nouells consellers dela dita Ciutat enla dita sala presents los iurats del any lauores prop

passat e present lo Governador o son loctinent sia per lo dit Governador pres sagrament de tots los dits nouells consellers sollempnament e per la forma següent:

XIII. Vos prometets e iurats a deu e al senyor Rey sobre los sants quatre euangelis cor poralment per vos tocats e per la fe e naturalesa que sots tengut a deu e al dit senyor Rey que segons deu e vostra bona consciencia daretis bo leyal e vertader consell e que salua en totes coses la feyaltat als drets e regalies del dit senyor Rey de tot vostre poder e seber procurarets la utilitat e profit comu dela Ciutat e regne de mallorques e dels habitants de aquell, e esquiuares totes coses inútils e dampnoses e que no

rebrets preus salaris ne dons alguns, e que enfer elections e totes altres coses qui a vosaltres seesguarden uos aures be leyalment e vertadera tota parcialitat voluntat odi rancor e temor apart posats. E silo contrari fahiets so que deu no vulla que totes les virtuts del cel sien en testimoni acusatio e dampnatio contra vos en lo die que serets en lo iuy de nostre senyor deu:

XIII Asso fet sia intimat als dits consellers nouells quants e quals dels nomenats e escrits en la dita cedula del consell de aquell any e de quals staments son morts absents o legitimament empaxats dela Ciutat damunt dita.

ANTONI PONS

(Continuarà)

L U L L I S M E

Llibres.

=Langlois, Ch.—La Vie en France au Moyen Age. Vol. IV: La Vie Spirituelle. Enseignements, meditations et controverses d'après des écrits en français à l'usage des laics.

París, Hachette, 1928.

(Pp. 327-378 s'hi parla de Ramon Lull).

=Goyanes, Dr. J.—Tres escritores médicos insignes del reino catalano-aragonés, (Arnau de Vilanova, Ramón Lull, Miguel Servet).

(Asociación Española para el progreso de las Ciencias, Congreso de Barcelona, Discurso inaugural. Volumen I, (Madrid, 1928) pp. 8-76).

=Lull, R.—*El libro del ascenso y descenso del Entendimiento*.

Madrid, Imprenta la Rafa, 1928. (Biblioteca de filósofos españoles, dirigida por Eduardo Ovejero y Maury) LXXI + 200 pp.

=Ottaviano, Carmelo.—*L'Ars Compendiosa de R. Lulle avec une Etude sur la Bibliographie et le Fond Ambrosien de Lulle*. París, Librairie Philosophique J. Vrin, 1930 (Etudes de Philosophie Médiévale. Directeur: Etienne Gilson) XII 161 pp.

Revistes.

=Avinyó, Joan.—La deologia Agustiniana. Alma Mater del sistema científic lul·lià.

(*Estudis Franciscans*, Barcelona, Vol. 42, fasc III, n.º 246, pp. 357-378).

=El jesuïta P. P. Ch. en: *Les Dossiers de l'Action Missionnaire*, de Luvaina, (1928, número 62 estudia a Ramón Lull com a missioner.

=Monzó Nogués, A.—En els *Anales del Centro de Cultura Valenciana* (Vol. I, 1928, pp: 123-142) estudia un epistolari inèdit, trobat per ell, del Marquès de la Romana a D. Gregori Mayans, en el que es parla de la *contienda lulista* a Mallorca en 1761-62.

=Ottaviano, Dott. Carmelo.—Ricerche Lulliane.

(*Estudis Universitaris Catalans*, Volum XIV, quart de la segona època, Any 1929. Num. 1 (gener-juny), pp. 1-13).

=Algaida, (P. Samuel de), O. M. Cap.—Un sermó inèdit del Beat Ramon Lull sobre Sant Agustí.

Estudis Franciscans, Any XXIV, Vol. 42, Fasc. IV, octubre - desembre 1930, n.º 247, pp. 493-496.

Vària.

=La llibreria E. P. Goldschmidt, de Londres, ofereix en el seu catàleg 21, per L. 42, sota el n.º 17, un ms. en pergamí, copiat a Braunau (Baviera) en 1454, contenint: *Ars Generalis*,

Nova Logica, Brevis pictura tabule generalis, Disputatio quinque sapientum i altres breus tractats lulians.

=Entre les rescents adquisicions del fons llatí del Departament de M. SS. de la Biblioteca Nacional de París, publicades per Henri Omont en *Bibliothèque de l'Ecole des Chartes*

(LXXXIX, pp. 240 ss.) figura un: — Recull d'es crits de Medicina i Alquímia atribuïts a Ramon Lull. Perg. s. XV. 100 folis.

=Ha estat nomenat Prof. de Història Medieval i Moderna a la Universitat de Breslau, el lulista alemany B. Altaner.

J. P. M.

CONFRARIA DE LA SACRATISSIMA VERGE

PARROQUIA DE VALLDEMOSSA

(1483)

Innomine Domini Amen. Per hoc presens publicum Instrumentum Cunctis sit Notum Quod Anno anatiuitate Domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio, die vero decima mensis Septembris, Reuerendissimo in Christo patre et domino domino Didaco, diuina miseratione Maioricensi Episcopo, serenissimi domini Regis Cancellario et consiliario, intus sui Episcopalem palatium presentialiter existente, Aduenerunt et comparuerunt venerabiles Jacobus Poncii, Rector Vallis demusa, Pollinus Brondo, Joannes Calafat et Petrus Lopis, suprapositi confratrie Sacratissime Virginis Marie dicte ecclesie Vallis demusa, et presentarunt prefato Reuerendissimo domino Episcopo ac legi et intimari requisierunt et fecerunt per Julianum Figueres notarium et scribam sue Curie, Capitula tenoris sequentis:

En nom de Ihesucrist Deu e senyor nostre, del qual venen totas gracias e perfeccions, E de la dignissima senyora de tota laor aduocada nostra Maria, mare sua excellentissima, la qual per que es mare de Deu e dels pecados aduocada som tinguts adorar, hobeyr e pregar, E maiorment perque som freturosos de gracia per nostres culpas e defalliments; Com sia cert que entre tots los benaenturats de la cort celestial ne Archangels, ne angels, ne patriarques ne apostols, ne martirs, ne confessors, ne vergens, ne continents, no es nagu tant acostat a Deu com la aduocada nostra Maria, ne tant hoyda en les demandes, ne axi hobeida per lo seu fill, De hon ab speransa ferma, moguts primerament per la laor de Deu e hutilitat nostre podem sperar gracias e benediccions, E reglada la intencio nostre e esser endresats per

aquesta sancta confreria que ala laor sua hauem comensada; Ella es la concellera de gracias, ella es la distribuydora, ella es qui humilment prega per nos, Qui donchs se oblidara, ne qui axi sera inimich de si mateix e de virtut que no se florç en esser confrare de la confreria de axi alta e ascellent Regina, Mare de Deu e aduocada dels peccados: per la qual confreria auumentar, creixer e conseruar son ordenats los capitols següents:

Primerament que lo dia quis seguira apres dela festa de la nostra aduocada del mes de agost se ajusten los confreres en la sglesia, E aquí alesquen per tres o quatre anys les persones qui ls parran, segons Deu e lurs consciencies, abtes par a esser obres, e aquells sien ab redolins de cera mesos en hun sach e trets per hun infant. E passats aquells anys mesos altres en semblant dia.

Item que tots los disaptes del any e tots los dies deles festes dela verge Maria ce deja se-lebrar misa en lo seu altar.

Item que lo diumenja quis seguira apres dela sua festa que hauem presa, ce deja celebrar hun aniuersari per les animes dels confreres e confrereses.

Item que los obres haian e sien tinguts fer cremar huna lanta, nit e dia, dauant lo altar de verge Maria.

Item que haian a tenir ornat de toualles e de totes altres coses lo dit altar.

Item que haian a tenir quatre Ciris de sera blanca qui cremen quant se dira lo Euangeli fins acabada la missa, E ab aquells acompanyar lo cors presios de Ihiesu Crist quant ce portara per combregar algun confrare e confreresa,

Item que los obres sien tinguts socorrer e ajudar als confreres posats en necessitat o malaltia a lur conaxensa, segons Deu e lur bona consciencia ondenara.

Item que lo diumenja seguent apres la festa de nostre dona, en pressencia dels confreres o de la major part, sien tenguts los obres donar compta e rao de la lur administracio.

Item que la sollempnitat dela dita festa, tant spiritual com temporal, pus ala laor sua ce fasa a coneguda dels dits obres, stiga, no conuocats negu dels dits confreres si no volran.

Item que quant algun confrare e confreres sera passat de aquesta present vida, los dits obres sien tinguts fer dir quatre misses per la anima del dit confrare e fer absolre al preuere sobre lo vas de aquell o aquella.

Per tant los honorables en Matheu Moragues, balle, Pere Moger, Guillem Viver, Miguel Muntaner, Jurats lany present dela parrochia de Valldemossa, Jacme Pons, rector dela dita esglesia, Johan Riera, preuere, beneficiat, Johan vicari e Nicholau Perpenya, Pere Serra, (1) Polli Brondo, Johan Calaffat, Pere Lopis, sobre posats dela dita confraria, suplican ala paternitat Reuerendissima de vos Reuerendissim en Christ pare e senyor Don Diego per la gracia diuina Bisbe de Mallorques, dela Sacre Rey al magestat Canceller e Conseller, li placia los presents capitols e salutifera ordinacio enmetra, aucturitzar e confirmar e atorgar del tresor de sante mare esglesia, axi als confreres presents e esdauenidos com atots los faels cres-

tians los quals Lo dit altar visitaran ebe ealmoyana en ornaments e selebracio del diuinal offici faran, per cascuna vagade quoranta dies de perdo.

Quaquidem Suplicatione et Capitulis presentatis, lectis et intimatis confestim prefatus Reuerendissimus dominus Episcopus, tenore illorum audito, mandauit illa inactis curie continuari; et Cum hiis Attendent, ad deuotionem dictorum confratrum et ad tenorem dicte suplicationis et Capitulorum ipsa Capitula, tamquam licita et salubria, laudauit, aprobauit, ratificauit et confirmauit. Necnon ad suplicationem ipsorum honorabilium Juratorum dicte parrochie et suprapositorum dicte confratrie vniuersis et singulis confratribus, presentibus et futuris, et aliis Christi fidelibus vere penitentibus et confessis, qui contenta indictis Capitulis adimpleuerint et qui celebrationi dicte misse et Aniuersarii inde fuerint et in vigilia festiuitatis Sacratissime Virginis Marie et in aliis diebus dictam ecclesiam et Capellam deuote aprimis vesperis vsque ad secundas vespervas inclusiue visitauerint suasque pias elemosinas circa ornamentum dicte Capelle et altaris duxerint largiendas seu mittendas, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum meritis confissi quadraginta dies de inunctis eis penitentiis per gratiam Sancti Spiritus indomino relaxauit presentibus, perpetuis temporibus valituris.

(ARX. Episc. de Mall.—*Llb. Colacions de 1480-84, sens foliar.*)

P. A. SANXO.

DIETARI DEL DR FIOI

(1782)

18.—A les deu del matí he assistit a les conclusions de lleis que ha defensat Miquel Juan Mates; Padri el Dr. Miquel Borrás: han arguit D. Antoni Bisquerra, Dr. Truiols, yo Dr. Fiol, y Dr. Pelegri: he tingut de propina los 6 sous 2 diners del vot, puis los 9 sous 6 diners del ar-

gument, los he cedit al Dr. Ferrer, y igualment Bisquerra a el Dr. Garau per llevar dificultats suposat que ells argumentaren de franch en las conclusions de la matinada.

Simon Nicolau de Felanitx me ha regalat dins un paner 28 sous.

(1) Les darreres ratlles del fol de on copiam aquest document son de dificil lectura, per manca alguns bossins i haver l'humitat consumit el paper. No obstant, mon amic l'entés paleograf moss. Francesc Fronte-

ra ha pogut llegir bastants de noms, entre ells el de Valldemossa, a la qual parroquia fonc fundada la confraria de que ens ocupam, com ho expressa la diligencia de presentació.

20.—Som anat a la tarde a Sant Geroni, ahont he enconrat a me mare, y havem parlat ab Sor Suau; yo antes havia enviat a Margarita un Pollastre.

21.—A les 5 del matí he fet matar los dos tocinos de past. He fet venir per guisar les mantanses a la Medona de son Fuster y a Margarita la filla de Medo Vicensa: no he avisat a Juan bujosa ni a la sua sogra.

He enviat fetja y tela solament a Bonaventura y a me mare: esta es vinguda a la tarde hora baxe.

La Mare Priora de Santa Catherina envia dotze endivias: dat 4 diners.

22.—A las sinch del mati el Sr Miquel ha dit Missa a la Capella; y despres ha berenat ab mi de xoquolate y bascuit.

He enviat a me Mare a la nit la tauleta reconera enxerolada, la cadira o tibulet poltró y el roilo baix de braser, que ha enviat a demanar y antes enviá.

Se han menjat per los criats 6 sous de robiols a se pella y vins que yo tenia y confitons.

El Comendant este dia ha enviat pres a Bellver al fill del Marques de Bellpuig.

A las deu del mati he assistit a la junta de 4 Collegis en la Universitat en que nemine discrepante se ha acordat se estiga a la resolucio de aplicar ala Arca los deposits de los 4 primers graus cade any; ben entes que fos dimidiat el deposit del primer de cade facultat y tambe el segon, de manera que no se verifiquen fonsio sens propina. esto es mitat dela que generalment deuria repertirse. Se han elegits Diputats per fer el Pla dels redits de la Sacristia: esto es dit Lobo per el de Theologia el Canonge Bisquerria per lleis, el Dr Evinent per Medicina y Lector Darder per Filosofia.

El Maiol me ha entregat 6 sous per sindich per el grau de Theologia: del dia del B. Ramon.

23.—El Dr Fluxá y Pelegro son vinguts al mati per arreglar dificultats per la liquidacio de Esquer.

A la tarde som anat a la Preso, y havent fet venir alli al Antoni Pedro Mestre de felanix he fet carearlo ab Domingo Salom: y despres lo he fet posar alli en apartament.

A la nit he enviat a me Mare los sis tiburets baxos de Vaqueta per hauer enviat la criada dient que ya les tornarien quant sen seria anat el onclo Baptista.

Despres de oracio de les Animes se ha enviat pres al Regent a Bellver dins un cotxo ab

quatre mules rodeat de Dragons euflanges nuas.

Ahir vaig comprar un Pot de tabach de dues lliures em costa una dobla bona y 21 dobler y un menut.

He enviat present de Tocino; Primo el millor corp y demes a me Mare: mes igual a Bonaventura, mes semblant al Onclo Serra; mes altre de corp mes petit a les Capuchines: mes semblant als Capuchins. Mes altre afavorit a la Medona de son fuster; mes altre a Margarita de Vicensa.

El mati de este dia se ha fet net el quarto de la S.^{ra} se li ha posat un matelas gros en dobla, havent antes volgut pasar al quarto del carrero y estat dins el lligador dreta.

24.—Al mati som anat a la Preso a reber de declaracio a la Mare del Milicia de felanix.

A la tarde som anat a les completes en que ha fet la Doma el Canonge Lobo: me han donat 2 sous.

Despres som anat a case de me Mare a visitar al Onclo Baptista, qui es arribat este dia desde son castaio.

25.—Este mati som anat a la festa en que ha assistit com los altres anys el capitol y la Ciutat; ha oficiat el canonge lobo Ministre el canonge Togores: ha predicat el P. lector Darder, Francisca.

A la tarde he assistit al grau de Theologia que se ha conferit a Pau Noguera y Qolomar Collegial, Padri el Dr Mulet, el *quamquam* es estat *de comuni*. Propina 4 sous. El exordi a la trona ab octaves bastant bo.

26.—Al mati he assistit al Aniversari en que ha oficiat el Canonge Togores, Ministre el Canonge Lobo: me han donat la propina del officio de ahir y la de vuy, en tot 4 sous.

Despres som anat a aconsolar a D.ⁿ Geroni Alemany puis a la nit es morta se Mare.

Som anat a la visita de carcel en que sols es vingut el Sr Lahoz: y se que sols han assistit a la Audiencia este y Roca.

Despres som anat a visitar a me Mare, y la he convidada per dema a berenar y dinar, ab el Onclo Baptista.

A la tarde som anat a la Preso en que he fet careo de un Pres anomenat xerafi ab el Milicia Pera Mestre.

ANTONI PONS.

(Continuad)

1880 - 1930

La Societat Arqueològica Luliana, commemora, en aquest mes, el primer cinquantenari de la seva fundació. Aquest BOLLETI, que si no és la societat mateixa, n'és el més alt exponent de vitalitat, no podia deixar d'associar-se a la commemoració, i ho fa donant caràcter d'extraordinari al seu darrer número d'enguany.

L'Arqueològica és de 1880. Quatre anys més tard, en 1884, apareixia el primer número de aquesta publicació. En l'article inicial *A Nuestros Consocios*, parlava dels quatre anys transcorreguts desde la fundació de la Societat i deia: «sabem que no tothom ens jutja amb la imparcialitat i benevolència a que som creditors, i per això i per omplir una de les prescripcions del nostre Reglament ens hem resolt a publicar la ressenya dels nostres treballs, els quals com sabeu han consistit en exposicions, conferències, visites, informes, fundació del *Museu Arqueològic*, gestions oficials i oficioses per salvar de la destrucció els nostres monuments, certàmens, aixecament de plans etc., tot a la mida que les circumstàncies i els fons de la nostra Societat ho han aconsellat i permès. Tal vegada així se'ns dispensarà la consideració i protecció qu'ens manquen.»

Repetim aquestes paraules perquè l'història a voltes sembla també repetir-se. En 1884 la publicació del BOLLETI complia amb l'article X, «Publicaciones», del Reglament de l'Arqueològica aprovat en 13 d'abril de 1881 pel Governador Civil, i en 19 del mateix mes i any pel Rdm. Sr. Bisbe de Mallorca, article que deia: «..., imprimirà periòdicament la ressenya dels treballs que dugui a terme, etc.» En 1930, la publicació del BOLLETI és en compliment de l'apartat 7.º de l'article 1.º del Reglament de la Societat, modificat en 1921, que diu: «Publicar mensualment una revista destinada exclusivament als fins socials.»

Tota la vida de l'Arqueològica està registrada en el BOLLETI. La mitja centúria d'existència d'aquella Societat iniciada en 1880 pels benemèrits mallorquins que's reuniren en el Col·legi de la Sapiència, per a emprendre la seva campanya de salvament defenxa i estudi de la nostra arqueologia sota el signe protector de Ramon Lull, viu en aquestes pàgines que seguiren de tan aprop aquells inicis i no se'n separaren mai.

II

I com ha estat en el passat, conta esser a l'avenir el BOLLETÍ portantveu de la entitat que li donà vida i a la de la qual sent inevitablement lligada la duració de la seva pròpia.

* * *

Els actes organitzats per a celebrar el primer cinquantenari de l'Arqueològica tengueren lloc a la nostra ciutat el dia trenta de desembre. Convidant a dits actes es cursà la següent circular:

«Societat Arqueològica Luliana.—Benvolgut Sr.:—El dia 18 d'aquest mes haurà fet cinquanta anys de la fundació de la nostra Societat Arqueològica Luliana.

La Junta directiva ha pensat que aquest primer cinquantenari no podia passar sense la deguda commemoració, i per tal d'associar a la mateixa els qui ens precediren en l'esforç vers un mateix ideal, ha pres l'acord de fer celebrar una missa pels nostres difunts, que es dirà, d'acord amb la tradició, a la capella de la Puritat de Maria del convent de Sant Francesc, a les 11 de dia 30 del corrent, i a la qual es complau en invitar-vos per la present.

Ens seria igualment grat de tenir la vostra companyia al dinar commemoratiu que tindrà lloc el mateix dimarts dia 30 a la una i mitja del capvespre a l'Hotel Victòria, per al qual s'admeten inscripcions en el domicili social, Palació 81.

Creguent també la Junta, que de la solemnisació d'aquesta important efemèride de la nostra vida social no n'havia de quedar exclòs el Bolletí—l'exponent major, amb el Museu, de la vida de la entitat, fidel tothora als principis inspiradors de mig segle enrera, — ha decidit la publicació amb caràcter d'extraordinari d'un número d'aquest Bolletí per al qual agraïrem la col·laboració dels estudiosos de l'història, l'arqueologia i les lletres totes de la nostra terra.

Ciutat de Mallorca, 18 desembre 1930. —El President».

A les onze i mitja de dit dia, a la capella de la Puritat de Maria del temple conventual de Sant Francesc, vora la florida tomba gòtica del nostre Sant Patró, es digué la missa i respons, essent el celebrant el P. Miquel Quetglas T. O. R. i amb assistència de bon nombre de socis.

A les dues, en el gran menjador de l'hotel Victòria, obert sobre el magnífic panorama de la badia, tengué lloc el dinar. Ocuparen la presidència el Sr. Faust Morell i Gual, acompanyat del Tinent de Batle Sr. Jaume Guasp i Perelló, en representació del Sr. Batle de Palma, i el Secretari de la Diputació Sr. Miquel Font i Gorostiza, en representació del Sr. President de la Diputació. Al seu entorn s'assegueren els següents senyors: Lluís Amorós i Amorós, Alfons Aguiló, Jaume Busquets i Mulet, Josep Costa i Ferrer, Andreu Crespí i Salom, Emili Darder i Cànaves, Miquel Ferrà, Bartomeu Ferrà, Guillem Forteza Pinya, Miquel Forteza, Miquel Ferrando, Ignasi Forteza Rey, Lluís Ferbal i Campo, Andreu Ferrer i Ginart, Vicens Furió i Kobs, Joan Antoni Fuster i Valiente, Vicens C. Ferrer de Sant Jordi i Sàenz, Vicens Juan i Serra, Salvador Galmés i Sanxo, Pvre., Sebastià Junyer, Miquel Massutí i Alzamora, Antoni Mulet, Joan Muntaner, Miquel Oliver i Verd, Antoni Pons i Pastor, Pvre., Joan Pons i Marquès, Estanislau Pellicer, Antoni Pol, Josep Quint Zaforteza, Josep Ramis d'Ayreflor i Sureda, Joan Ramis d'Ayreflor i Saura, Antoni Rosselló i Rosselló, Llorenç Riber i Campins, Pvre., Gaspar Rullan, Antoni Salvà i Ripoll, Elvir Sans i Rosselló,

Pere Antoni Sanxo i Vicens, Miquel Sureda i Blanes, Francesc Sureda i Blanes, Pvre., Antoni Tries, Pvre., Mateu Togores, Pvre., Juan Ignaci Valenti, i els representants de *La Almudaina*, *Correo de Mallorca* i *El Día* Srs. Manuel Andreu Fontirroig, Antoni Sabater i Mut, i Rafel Ramis i Togores.

Al final, el nostre President pronuncià el següent discurs:

«De primera intenció, quan acordarem celebrar aquest acte, havíem decidit que no hi hagués discursos ni brindis; però, una vegada que hi vàrem haver reflexionat, trobàrem tots, que no podiem deixar sense un record la memòria dels fundadors de l'Arqueològica, i de tots els que durant aquest mig segle, l'han conservada, i n'han augmentat el prestigi, podem dir, davant de tot el món.

«Per a no caure en oblits involuntaris, ni ferir susceptibilitats, no caldrà qu'els anomeni, ni als uns ni als altres; tots els tenim ben presents, i sabem tot el que mereixen del nostre respecte i de la nostra gratitud. Anem, doncs, a parlar de la seva obra.

«Dos elements principals formen la base d'aquesta obra, modesta en sos principis, i més modesta encara en sos medis per a dur-la a terme; però gloriosa pels fruits que ha donat en mig segle d'història pàtria, i plena de promeses pel dia de demà. Aquests elements, tots ho sabeu, són el Museu Arqueològic i el Bolletí.

«La formació del Museu, base primera de la fundació de l'Arqueològica, gràcies a la tenacitat d'uns homes benemèrits que saberen fer bo el lema elegit — «Colligite quæ superaverunt fragmenta ne pereant» — estimant a temps, com a reliquies, els trossos de pedra arrabassats a convents, iglésies, i antics palaus, per l'inconsciència d'una generació que havia d'entronisar el mal gust arquitectònic del final del segle XIX, va ésser un procés lent i laboriós, com ens deixen entendre en el primer número del «Bolletí» de 10 de Gener de 1885, quan ens parlen de «los tradicionales obstáculos y las resistencias pasivas que se han atravesado en nuestro camino, obstáculos y resistencias que nos hubieran arredrado, si el convencimiento de que cumplimos una honrosa misión, no nos hubiera fortalecido en todos nuestros actos»... aquestes paraules sembla que són de tots els temps; però, no hi ha que ésser pessimistes. El Museu i l'Arqueològica, són una realitat existent, i aquesta realitat no podrà mai deixar d'influir en l'ambient cultural de Mallorca, sobretot el dia que l'Arqueològica pugui desenvolupar programes que té en estudi, i pugi impedir, amb l'ajuda de les corporacions locals i de tots el mallorquins conscients, que vagin a parar a mans estranyes, els tresors d'arqueologia que guarden les entranyes de la nostra terra, i fer que en el nostre país sien tenguets amb tot el respecte que mereixen.

«I què direm ara del nostre «Bolletí»? Sols recordar el fet que llevat del «Bolletí» de la Reial Acadèmia de l'Història de Madrid, és la publicació, del seu ram, més antiga qui hi haja a Espanya, ja basta per a posar de relleu la seva importància. Avui en dia, és ja un arxiu importantíssim de l'història de Mallorca, de que no pot prescindir qui vulga estudiar-la, dins una varietat inmensa de matisos; i el seu valor no és el que poguem donar-li nosaltres mateixos, sinó el que li donen les universitats, i les societats culturals més destacades, de les nacions que van al cap de la civilissació. L'intercanvi del «Bolletí», amb revistes històriques de tota classe, arriba segons la darrera llista que tenim publicada, a 33 publicacions nacionals, i a 25 estrangeres d'Europa i Amèrica. La demanda de col·leccions completes augmenta en forma que ens obliga a reimprimir certs números exhaurits per a poder-la satisfer.

IV

«I ara, després d'agrair la presència de les autoritats qu'han volgut honorar aquest acte, i la de tots vosaltres, he de pregar a tots que no desmaieu mai en la vostra assistència a l'Arqueològica. Tenim ja un historial i una tradició de mig segle. Els qui creguin que l'Arqueològica pot desviar-se d'aquesta tradició, van errats de mig a mig.

«D'aquí poques setmanes, els qui formam la Junta serem substituïts, complint un precepte reglamentari. Davant aquest acte tan insignificant que s'es anat repetint periòdicament, durant 50 anys, és quan se veu el no-res de l'influència personal aïllada, és quan se veu que l'Arqueològica viu per ella tota sola; que té els seus camins ben senyats: camins il·luminats per la fulguració del nom de Ramon Lull, baix del patronatge del qual tan sàviament la posaren els fundadors, camins que l'han de dur, forçosament, a la immortalitat.

He dit.»

El representant del Sr. Batle, pronuncià breus i oportunes paraules felicitant-se d'haver assistit a l'acte, oferint donar-ne compte a l'Ajuntament i fent vots per a la prosperitat de l'Arqueològica.

En Miquel Ferrà llegí *A un claper* de Mn. Costa i Llobera, N' Andreu Crespí llegí *l'Harpa*, i Mn. Llorenç Riber recità la seva poesia *A un Crucifix Bisanti*. I fou impressionat un clixé dels assistents per a record de la festa.

Acabada aquesta, el President Sr. Morell, acompanyat d'altres directius, anà a Palau a complimentar al Rdm. Prelat, Dr. Miralles, President Honorari de la Societat, reiterant-li el nostre testimoni d' adhesió i els vots de total i promte restabliment.

